

ಕರ್ಮಯೋಗ - ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ

ಶ್ಲೋಕ - 1

ಅರ್ಜುನ ಉವಾಚ

ಸನ್ಯಾಸಂ ಕರ್ಮಣಾಂ ಕೃಷ್ಣ ಪುನರ್ಯೋಗಂ ಚ ಶಂಸಸಿ |
ಯಚ್ಚ್ರೇಯ ಏತಯೋರೇಕಂ ತನ್ಮೇ ಬ್ರೂಹಿ ಸುನಿಶ್ಚಿತಮ್ ||೧||

ಅರ್ಜುನಃ ಉವಾಚ—ಅರ್ಜುನನು ಹೇಳಿದನು; ಸನ್ಯಾಸಮ್—ವಿರಕ್ತಿಯನ್ನು; ಕರ್ಮಣಾಮ್—
ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳ; ಕೃಷ್ಣ—ಕೃಷ್ಣನೇ; ಪುನಃ—ಮತ್ತೆ; ಯೋಗಮ್—ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯನ್ನು; ಚ—
ಕೂಡ; ಶಂಸಸಿ—ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದೀಯೆ; ಯತ್—ಯಾವುದು; ಶ್ರೇಯಃ—ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯೋಜನಕರ;
ಏತಯೋಃ—ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ; ಏಕಮ್—ಒಂದನ್ನು; ತತ್—ಅದನ್ನು; ಮೇ—ನನಗೆ; ಬ್ರೂಹಿ—
ದಯವಿಟ್ಟು ಹೇಳು; ಸುನಿಶ್ಚಿತಮ್—ನಿರ್ಧಾರವಾಗಿ.

ಅನುವಾದ

ಅರ್ಜುನನು ಕೇಳಿದನು — ಹೇ ಕೃಷ್ಣ, ಮೊದಲು ನೀನು ಕರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತೀಯೆ.
ಅನಂತರ ನೀನು ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತೀಯೆ. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ
ಯಾವುದು ಹೆಚ್ಚು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ ಎಂದು ನನಗೆ ಖಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳುವೆಯೆ?

ಭಾವಾರ್ಥ

ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಈ ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯು ಒಣ
ಊಹಾತ್ಮಕ ಚಿಂತನೆಗಿಂತ ಉತ್ತಮ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಊಹಾತ್ಮಕ ಚಿಂತನೆಗಿಂತ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯು
ಸುಲಭ ಕೂಡ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸ್ವಭಾವದ್ದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದು ನಮ್ಮನ್ನು
ಕರ್ಮಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು
ಮತ್ತು ಭೌತಿಕ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಅದು ಬಂಧಿತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಾಥಮಿಕವಾದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು
ವಿವರಿಸಲಾಯಿತು. ಬುದ್ಧಿಯೋಗ ಅಥವಾ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯ ಮೂಲಕ ಈ ಭೌತಿಕ ಸೆರೆಯಿಂದ
ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವುದು ಹೇಗೆ ಎಂದು ವಿವರಿಸಲಾಯಿತು. ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನದ
ನೆಲೆಗೆ ಏರಿದವನು ಯಾವ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ ಎಂದು ವಿವರಿಸಲಾಯಿತು.
ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞರೂಪದ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮವೂ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ ಎಂದು
ಭಗವಂತನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು. ಆದರೆ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು
ಅರ್ಜುನನಿಗೆ, ಪರಿಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿದ್ದು, ಜಾಗೃತನಾಗಿ ಯುದ್ಧಮಾಡಬೇಕೆಂದು

ಹೇಳಿದನು. ಹೀಗೆ ಕೃಷ್ಣನು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾದ ಕರ್ಮದ ಮಹತ್ವವನ್ನೂ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸದೆ ಇರುವುದರ ಮಹತ್ವವನ್ನೂ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದನು. ಕೃಷ್ಣನ ಈ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಅರ್ಜುನನು ಗಲಿಬಿಲಿಗೊಂಡದ್ದಲ್ಲದೆ ಅವನ ಸಂಕಲ್ಪಶಕ್ತಿಯೇ ಗೊಂದಲಕ್ಕೀಡಾಯಿತು. ಜ್ಞಾನದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದು ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಇಂದ್ರಿಯ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಡುವುದು ಎಂದು ಅರ್ಜುನ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡ. ಆದರೆ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿರುವಾತ ಕಾರ್ಯಮಾಡುವಾಗ ಅದು ನಿಷ್ಪ್ರಿಯೆ ಹೇಗಾಗುತ್ತದೆ? ಇದನ್ನೇ ಬೇರೆ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಬಹುದು — ಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕವಾದ ತ್ಯಾಗವೆಂದರೆ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಡುವುದು ಎಂದು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತೋರಿತು. ಏಕೆಂದರೆ ಕರ್ಮ ಮತ್ತು ಸನ್ಯಾಸಗಳು ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಕರ್ಮವು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅದು ಅಕರ್ಮದಂತೆಯೇ. ಇದು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತಿಳಿದಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಾನು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಕರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕೇ ಅಥವಾ ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನದ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕರ್ಮಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 2

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನುವಾಚ

ಸನ್ಯಾಸಃ ಕರ್ಮಯೋಗಶ್ಚ ನಿಃ ಶ್ರೇಯಸಕರಾವುಭೌ |

ತಯೋಸ್ತು ಕರ್ಮಸನ್ಯಾಸಾತ್ ಕರ್ಮಯೋಗೋ ವಿಶಿಷ್ಯತೇ ||೨||

ಶ್ರೀ ಭಗವಾನ್ ಉವಾಚ—ದೇವೋತ್ತಮ ಪುರುಷನು ಹೇಳಿದನು; ಸನ್ಯಾಸಃ—ಕಾರ್ಯಗಳ ಪರಿತ್ಯಾಗ; ಕರ್ಮಯೋಗಃ—ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯವು; ಚ—ಕೂಡ; ನಿಃಶ್ರೇಯಸ ಕರೌ—ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುವಂತಹವು; ಉಭೌ—ಎರಡೂ; ತಯೋಃ—ಎರಡರಲ್ಲಿ; ತು—ಆದರೆ; ಕರ್ಮ ಸನ್ಯಾಸಾತ್—ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಪರಿತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದಲ್ಲಿ; ಕರ್ಮಯೋಗಃ—ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯವು; ವಿಶಿಷ್ಯತೇ—ಉತ್ತಮವಾದುದು.

ಅನುವಾದ

ದೇವೋತ್ತಮ ಪುರುಷನು ಹೀಗೆ ಉತ್ತರಿಸಿದನು—ಕರ್ಮ ಸನ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿಸೇವಾಕರ್ಮ ಎರಡೂ ಮುಕ್ತಿಪಥಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಸೇವಾಕರ್ಮವು ಕರ್ಮಸನ್ಯಾಸಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ತಮ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ (ಇಂದ್ರಿಯ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಬಯಸುವ) ಕರ್ಮಗಳು ಐಹಿಕ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ದೈಹಿಕ ಸುಖದ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ತೊಡಗಿರುವಷ್ಟು ಕಾಲವೂ ಆತನು ಒಂದು ಬಗೆಯ ದೇಹದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯ ದೇಹಕ್ಕೆ

ಸಾಗುತ್ತಿರುವುದು ಖಂಡಿತ. ಇದರಿಂದ ಐಹಿಕ ಬಂಧನವು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿರುವುದು. ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತವು (5.5.4-6) ಇದನ್ನು ಹೀಗೆ ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತದೆ.

ನೂನಂ ಪ್ರಮತ್ತಃ ಕುರುತೇ ವಿಕರ್ಮ
ಯದಿನ್ದ್ರಿಯಪ್ರೀತಯ ಆಪ್ಯಣೋತಿ |
ನ ಸಾಧು ಮನ್ಯೇ ಯತ ಆತ್ಮನೋಽಯಮ್
ಆಸನ್ನಪಿ ಕ್ಲೇಶದ ಆಸ ದೇಹಃ ||

ಪರಾಭವಸ್ತಾವದಬೋಧಜಾತೋ
ಯಾವನ್ನ ಜಿಜ್ಞಾಸತ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವಮ್ |
ಯಾವತ್ಪ್ರಿಯಾಸ್ತಾವದಿದಂ ಮನೋ ವೈ
ಕರ್ಮಾತ್ಮಕಂ ಯೇನ ಶರೀರಬಂಧಃ ||

ಏವಂ ಮನಃ ಕರ್ಮವಶಂ ಪ್ರಯುಂಕ್ತೇ
ಅವಿದ್ಯಯಾತ್ಮನ್ಯುಪಧೀಯಮಾನೇ |
ಪ್ರೀತಿನಯಾವನ್ಮಯಿ ವಾಸುದೇವೇ
ನ ಮುಚ್ಯತೇ ದೇಹಯೋಗೇನ ತಾವತ್ ||

"ಇಂದ್ರಿಯ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಜನರು ಉನ್ಮತ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಯಾತನೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಈಗಿನ ಶರೀರವು ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರ ಪರಿಣಾಮ ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದು. ದೇಹವು ಅಲ್ಪಕಾಲದ್ದಾದರೂ ಅನೇಕ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ತೊಂದರೆ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಕರ್ಮಮಾಡುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲ. ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕುರಿತು ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಮಾಡದೆ ಇರುವವರೆಗೆ ಅವನು ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ವಿಫಲನಾದವನು ಎಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು. ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪವು ತಿಳಿಯುವವರೆಗೆ ಅವನು ಇಂದ್ರಿಯತೃಪ್ತಿಗಾಗಿ ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ; ಇಂದ್ರಿಯತೃಪ್ತಿಯ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವವರೆಗೆ ಮನುಷ್ಯನು ದೇಹದಿಂದ ದೇಹಕ್ಕೆ ಸಾಗುತ್ತಿರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮನಸ್ಸು ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮವಶವಾಗಿದ್ದು ಅಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದರೂ ಮನುಷ್ಯನು ವಾಸುದೇವನ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆಗ ಮಾತ್ರ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಐಹಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುವ ಅವಕಾಶ ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ."

ಆದುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನವು (ನಾನು ಈ ಜಡಶರೀರವಲ್ಲ, ಆತ್ಮ ಎಂಬ ಅರಿವು) ಮುಕ್ತಿಗೆ ಸಾಲದು. ಚೇತನಾತ್ಮನ ನೆಲೆಯಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಕ್ರಿಯಾಶೀಲನಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಐಹಿಕ ಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕರ್ಮವು ಮಾತ್ರ ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮವಲ್ಲ. ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಮನುಷ್ಯನು ನಿಜವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನೆರವಾಗುತ್ತವೆ. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿರುವ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಹೃದಯವು ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಹೃದಯವು ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗುವವರೆಗೆ ಮನುಷ್ಯನು ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ

ಕಾರ್ಯಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮವು ತಂತಾನೇ ಕರ್ಮಫಲದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಲು ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಐಹಿಕ ನೆಲೆಗೆ ಇಳಿಯುವ ಅಗತ್ಯವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಕರ್ಮತ್ಯಾಗದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ವಿಫಲನಾಗುವ ಅಪಾಯ ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ ಕರ್ಮಾಚರಣೆ ಮಾಡುವುದು ಯಾವಾಗಲೂ ಕರ್ಮತ್ಯಾಗಕ್ಕಿಂತ ಉತ್ತಮವಾದದ್ದು. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆ ಇಲ್ಲದ ಕರ್ಮತ್ಯಾಗವು ಅಪೂರ್ಣವಾದದ್ದು; ಶ್ರೀಲ ರೂಪಗೋಸ್ವಾಮಿಯವರು ತಮ್ಮ ಭಕ್ತಿರಸಾಮೃತಸಿಂಧುವಿನಲ್ಲಿ (1.2.258) ಇದನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ—

ಪ್ರಾಪ್ನೋತ್ಯಕತಯಾ ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಹರಿಸಮ್ನಿ ವಸ್ತುನಃ |

ಮುಮುಕ್ಷುಭಿಃ ಪರಿತ್ಯಾಗೋ ವೈರಾಗ್ಯಂ ಫಲು ಕಥ್ಯತೇ ||

"ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಕಾತರರಾಗಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಐಹಿಕವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ತ್ಯಜಿಸಿದರೆ ಅವರ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಅಪೂರ್ಣ ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ." ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಸ್ತುವೂ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು. ಯಾರೂ ಯಾವ ವಸ್ತುವಿನ ಮೇಲೂ ತಮ್ಮ ಒಡತನವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಾರದು ಎನ್ನುವ ಅರಿವಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ತ್ಯಾಗವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾದದ್ದು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಯಾವುದೂ ಯಾರಿಗೂ ಸೇರಿದ್ದಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹಾಗಿರುವಾಗ ತ್ಯಾಗದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಎಲ್ಲಿ ಬಂತು? ಎಲ್ಲವೂ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು ಎನ್ನುವ ಅರಿವಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸದಾ ತ್ಯಾಗದಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಎಲ್ಲವೂ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದಾದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೃಷ್ಣನ ಸೇವೆಗೆ ಬಳಸಬೇಕು. ಮಾಯಾವಾದಿ ಪಂಥದ ಸನ್ಯಾಸಿಯು ಕೃತಕವಾಗಿ ಎಷ್ಟೇ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿದರೂ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಕರ್ಮವು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಬಹುಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದು.

ಶ್ಲೋಕ - 3

ಚ್ಛೇಯಃ ಸ ನಿತ್ಯಸನ್ನ್ಯಾಸೀ ಯೋ ನ ದ್ವೇಷ್ಠಿ ನ ಕಾನ್ಸ್ವತಿ |

ನಿದ್ವೇನ್ದೋ ಹಿ ಮಹಾಬಾಹೋ ಸುಖಂ ಬನ್ಧಾತ್ ಪ್ರಮುಚ್ಯತೇ ||೩||

ಚ್ಛೇಯಃ—ತಿಳಿಯಬೇಕು; **ಸಃ**—ಅವನು; **ನಿತ್ಯ**—ಯಾವಾಗಲೂ; **ಸನ್ನ್ಯಾಸೀ**—ತ್ಯಾಗಿಯು ಎಂದು; **ಯಃ**—ಯಾರು; **ನ ದ್ವೇಷ್ಠಿ**—ದ್ವೇಷಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ; **ನ ಕಾನ್ಸ್ವತಿ**—ಇಚ್ಛಿಸುವುದಿಲ್ಲವೋ; **ನಿದ್ವೇನ್ದಃ**—ಸಕಲದ್ವಂದ್ವಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದವನು; **ಹಿ**—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; **ಮಹಾ ಬಾಹೋ**—ಮಹಾಬಾಹುವೇ; **ಸುಖಮ್**—ಸುಖವಾಗಿ; **ಬನ್ಧಾತ್**—ಬಂಧನದಿಂದ; **ಪ್ರಮುಚ್ಯತೇ**—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮುಕ್ತನಾಗುವನು.

ಅನುವಾದ

ಕರ್ಮಫಲದಲ್ಲಿ ತಿರಸ್ಕಾರವಾಗಲೀ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಾಗಲೀ ಇಲ್ಲದವನನ್ನು ನಿತ್ಯ ಸನ್ಯಾಸಿ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಮಹಾಬಾಹುವಾದ ಅರ್ಜುನನೇ, ದ್ವಂದ್ವಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದ ಇಂತಹ ಮನುಷ್ಯನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಐಹಿಕ ಬಂಧನದಿಂದ ಪಾರಾಗುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸದಾ ಸನ್ಯಾಸಿ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಕರ್ಮಫಲದಲ್ಲಿ ತಿರಸ್ಕಾರವೂ ಇಲ್ಲ, ಅಪೇಕ್ಷೆಯೂ ಇಲ್ಲ, ಭಗವಂತನ ದಿವ್ಯ ಪ್ರೀತಿಪೂರ್ವಕ ಸೇವೆಗೆ ಮುಡಿಪಾದ ಇಂತಹ ತ್ಯಾಗಿಯು ಸಂಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನೊಡನೆ ತನ್ನ ಸಂಬಂಧದ ನಿಜಸ್ವರೂಪದ ಅರಿವಿರುತ್ತದೆ. ಕೃಷ್ಣನು ಪೂರ್ಣನು, ತಾನು ಕೃಷ್ಣನ ವಿಭಿನ್ನಾಂಶ ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಜ್ಞಾನವು ಗುಣಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಮತ್ತು ಪರಿಮಾಣಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಸರಿಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅದು ಪರಿಪೂರ್ಣ. ಕೃಷ್ಣನೊಂದಿಗೆ ಒಂದಾಗಿರುವ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಯು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಭಾಗವು ಪೂರ್ಣಕ್ಕೆ ಸಮನಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಗುಣದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಆದರೂ ಪರಿಮಾಣದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಎನ್ನುವ ತಿಳುವಳಿಕೆಯು ಸರಿಯಾದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜ್ಞಾನ. ಇದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಪೂರ್ಣನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಅವನು ಯಾವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಆಸೆಪಡಬೇಕಾಗಿಯೂ ಇಲ್ಲ, ವಿಷಾದಿಸಬೇಕಾಗಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದ್ವಂದ್ವವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಅದು ಕೃಷ್ಣನಿಗಾಗಿ. ಹೀಗೆ ದ್ವಂದ್ವಗಳ ನೆಲೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿ ಅವನು ಈ ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವಂತೆಯೇ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 4

ಸಾನ್ನ್ಯಯೋಗೌ ಪೃಥಗ್ ಬಾಲಾಃ ಪ್ರವದಂತಿ ನ ಪಣ್ಣಿತಾಃ |
ಏಕಮಪ್ಯಾಸ್ಥಿತಃ ಸಮ್ಯಗುಭಯೋರ್ವಿನ್ದತೇ ಫಲಮ್ ||೪||

ಸನ್ನ್ಯ—ಭೌತಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ಅಧ್ಯಯನ; ಯೋಗೌ—ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಗಳು; ಪೃಥಗ್—ವಿಭಿನ್ನವು ಎಂದು; ಬಾಲಾಃ—ಮಂದಮತಿಗಳು; ಪ್ರವದಂತಿ—ಹೇಳುತ್ತಾರೆ; ನ—ಎಂದಿಗೂ ಅಲ್ಲ; ಪಣ್ಣಿತಾಃ—ವಿದ್ವಾಂಸರು; ಏಕಮ್—ಒಂದರಲ್ಲಿ; ಅಪಿ—ಕೂಡ; ಆಸ್ಥಿತಃ—ಸ್ಥಿರರಾಗಿ; ಸಮ್ಯಕ್—ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ; ಉಭಯೋಃ—ಎರಡರ; ವಿನ್ದತೇ—ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆ; ಫಲಮ್—ಫಲವನ್ನು;

ಅನುವಾದ

ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯು (ಕರ್ಮಯೋಗ) ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ಅಧ್ಯಯನ (ಸಾಂಖ್ಯ)ದಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದದ್ದು ಎಂದು ಅಜ್ಞಾನಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನಾದರೂ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಿದವನು ಎರಡು ಮಾರ್ಗಗಳ ಫಲವನ್ನೂ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ನಿಜವಾದ ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸಾಂಖ್ಯದ (ಎಂದರೆ ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ಅಧ್ಯಯನದ) ಗುರಿಯು ಜಗತ್ತಿನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ಆತ್ಮವು ವಿಷ್ಣು ಅಥವಾ ಪರಮಾತ್ಮ.

ಭಗವಂತನ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ ಸೇವೆ ಎಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸೇವೆ. ಒಂದು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಮರದ ಬೇರನ್ನು ಹುಡುಕುವುದಾಗಿದೆ; ಮತ್ತೊಂದು, ಬೇರಿಗೆ ನೀರೆರೆಯುವುದಾಗಿದೆ. ಸಾಂಖ್ಯದ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ನಿಜವಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ಬೇರಾದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಅನಂತರ ಸಂಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ಸೇವೆಗೆ ಮುಡಿಪಾಗುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಇವೆರಡರ ಸಾರದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಎರಡರ ಗುರಿಯೂ ವಿಷ್ಣುವೇ. ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಗುರಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯದವರು ಸಾಂಖ್ಯ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಯೋಗಗಳ ಉದ್ದೇಶಗಳು ಒಂದೇ ಅಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ವಿದ್ವಾಂಸನು ಈ ಭಿನ್ನಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳ ಗುರಿಯು ಒಂದೇ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 5

ಯತ್ ಸಾನ್ನ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ಯತೇ ಸ್ಥಾನಂ ತದ್ ಯೋಗೈರಪಿ ಗಮ್ಯತೇ |

ಏಕಂ ಸಾನ್ನ್ಯಸ್ಯ ಚ ಯೋಗಂ ಚ ಯಃ ಪಶ್ಯತಿ ಸ ಪಶ್ಯತಿ ||೫||

ಯತ್—ಯಾವುದು; ಸಾನ್ನ್ಯಸ್ಯಃ—ಸಾಂಖ್ಯದರ್ಶನದಿಂದ; ಪ್ರಾಪ್ಯತೇ—ಹೊಂದಲ್ಪಡುವುದೋ; ಸ್ಥಾನಮ್—ಸ್ಥಾನವು; ತತ್—ಆ; ಯೋಗೈಃ—ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಿಂದ; ಅಪಿ—ಕೂಡ; ಗಮ್ಯತೇ—ಹೊಂದಲ್ಪಡುವುದು; ಏಕಮ್—ಒಂದು; ಸಾನ್ನ್ಯಸ್ಯಮ್—ವಿಶ್ಲೇಷಣಾತ್ಮಕ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನೂ; ಚ—ಮತ್ತು; ಯೋಗಮ್—ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ; ಚ—ಮತ್ತು; ಯಃ—ಯಾರು; ಪಶ್ಯತಿ—ನೋಡುತ್ತಾನೋ; ಸಃ—ಅವನು; ಪಶ್ಯತಿ—ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ.

ಅನುವಾದ

ಸಾಂಖ್ಯದಿಂದ ಯಾವ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದೋ ಅದೇ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಿಂದ ಪಡೆಯಬಹುದು ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು, ಸಾಂಖ್ಯವೂ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯೂ ಒಂದೇ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿವೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವವನು ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ತತ್ಪಶ್ಯಾಸ್ತ್ರದ ಸಂಶೋಧನೆಯ ನಿಜವಾದ ಉದ್ದೇಶವು ಬದುಕಿನ ಅಂತಿಮ ಗುರಿಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವೇ ಬದುಕಿನ ಅಂತಿಮಗುರಿಯಾದದ್ದರಿಂದ ಈ ಎರಡು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳ ನಿರ್ಣಯಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ. ಸಾಂಖ್ಯ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಫಲವಾಗಿ ಜೀವಿಯು ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನ ವಿಭಿನ್ನಾಂಶವಲ್ಲ, ಆದರೆ ಪೂರ್ಣ ಪರಮ ಚೇತನದ ಭಾಗ ಎನ್ನುವ ನಿರ್ಣಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತೇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತ್ಮಕೃಪಾ ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಆತ್ಮನು ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಪರಮ ಚೇತನದೊಂದಿಗೆ ಯಾವುದಾದರೂ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿರಬೇಕು. ಆತ್ಮನು ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಮಾಡಿದಾಗ ಅವನು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ತನ್ನ ನಿಜಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಾದ ಸಾಂಖ್ಯದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ಜಡವಸ್ತುವಿನಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಬೇಕು. ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಬೇಕು. ಒಂದು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ನಿರಾಸಕ್ತಿಯೂ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯೂ ಅಗತ್ಯವಾಗಿರುವಂತೆ ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ

ತೋರಿದರೂ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಎರಡು ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳೂ ಒಂದೇ. ಜಡವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ನಿರಾಸಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಎರಡೂ ಒಂದೇ. ಇದನ್ನು ಕಾಣಬಲ್ಲ ವ್ಯಕ್ತಿ, ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 6

ಸನ್ಯಾಸಸ್ತು ಮಹಾಬಾಹೋ ದುಃಖಮಾಪ್ತುಮಯೋಗತಃ |
ಯೋಗಯುಕ್ತೋ ಮುನಿಬ್ರಹ್ಮ ನ ಚಿರೇಣಾಧಿಗಚ್ಛತಿ ||೬||

ಸನ್ಯಾಸಃ—ಸನ್ಯಾಸಾಶ್ರಮವು; ತು—ಆದರೆ; ಮಹಾ ಬಾಹೋ—ಮಹಾಬಾಹುವೇ; ದುಃಖಮ್—
ದುಃಖವನ್ನು; ಆಪ್ತುಮ್—ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ; ಅಯೋಗತಃ—ಭಕ್ತಿಸೇವೆ ಇಲ್ಲದೆ; ಯೋಗಯುಕ್ತಃ
—ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ; ಮುನಿಃ—ಚಿಂತಕನು; ಬ್ರಹ್ಮ—ಪರಮೋನ್ನತನನ್ನು; ನ ಚಿರೇಣ—
ವಿಳಂಬವಿಲ್ಲದೆ; ಅಧಿಗಚ್ಛತಿ—ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ಅನುವಾದ

ಭಗವಂತನ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗದೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಮನುಷ್ಯನು ಸುಖಿಯಾಗಲಾರ. ಆದರೆ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದ ವಿಚಾರವಂತನು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಪರಮ ಪ್ರಭುವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ವರ್ಗಗಳಿವೆ. ಮಾಯಾವಾದಿ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳು ಸಾಂಖ್ಯ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುತ್ತಾರೆ. ವೈಷ್ಣವ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಾದರೂ ಭಾಗವತದ ಸಿದ್ಧಾಂತದ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಭಾಗವತವು ವೇದಾಂತಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ನೀಡುತ್ತದೆ. ಮಾಯಾವಾದಿ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳೂ ವೇದಾಂತ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಅವರು ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಬರೆದ ಶಾರೀರಕಭಾಷ್ಯ ಎನ್ನುವ ತಮ್ಮದೇ ಆದ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಭಾಗವತ ಪಂಥದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಪಾಂಚರಾತ್ರಿಕೀ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಭಗವಂತನ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ; ಆದುದರಿಂದ ವೈಷ್ಣವ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಭಗವಂತನ ದಿವ್ಯ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಕೆಲಸಗಳಿರುತ್ತವೆ. ವೈಷ್ಣವ ಸನ್ಯಾಸಿಗೂ ಐಹಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ ಯಾವುದೇ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ಭಗವಂತನ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಹಲವಾರು ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಸಾಂಖ್ಯ ಮತ್ತು ವೇದಾಂತಿಕ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಊಹಾತ್ಮಕ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾದ ಮಾಯಾವಾದಿ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಭಗವಂತನ ದಿವ್ಯಸೇವೆಯು ರುಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಅಧ್ಯಯನವು ನೀರಸವಾಗುವುದರಿಂದ ಅವರು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಕುರಿತು ಊಹಾತ್ಮಕ ಚಿಂತನೆ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಬೇಸರಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಭಾಗವತವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಅವರ ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದ ಅಧ್ಯಯನವು ಕಷ್ಟದಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಒಣಚಿಂತನೆಗಳೂ

ಕೃತಕವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ನಿರಾಕಾರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳೂ ಮಾಯಾವಾದಿ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜಕವಾಗುತ್ತವೆ. ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿರುವ ವೈಷ್ಣವ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳು ತಮ್ಮ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಕರ್ತವ್ಯಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಸುಖಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಭಗವಂತನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ದೃಢ ಭರವಸೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಮಾಯಾವಾದಿ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಪತನಹೊಂದುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಪರೋಪಕಾರದ ಮತ್ತು ನಿಸ್ವಾರ್ಥವಾದ ಲೌಕಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಾರೆ. ಇವು ಐಹಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲದೆ ಬೇರೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ನಿರ್ಣಯವು ಹೀಗಿದೆ — ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಯಾವುದು, ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಯಾವುದಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಚಿಂತನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನಿರತರಾಗಿರುವ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳಿಗಿಂತ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವವರು ಉತ್ತಮ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳೂ ಸಹ ಅನೇಕ ಜನ್ಮಗಳನಂತರ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಬರುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 7

ಯೋಗಯುಕ್ತೋ ವಿಶುದ್ಧಾತ್ಮಾ ವಿಜಿತಾತ್ಮಾ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ |
ಸರ್ವಭೂತಾತ್ಮಭೂತಾತ್ಮಾ ಕುರ್ವನ್ನಪಿ ನ ಲಿಪ್ಯತೇ ||೭||

ಯೋಗಯುಕ್ತಃ—ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ; ವಿಶುದ್ಧ ಆತ್ಮಾ—ಪರಿಶುದ್ಧ ಆತ್ಮನು; ವಿಜಿತ ಆತ್ಮಾ—ಆತ್ಮ ನಿಗ್ರಹಿಯಾದ; ಜಿತ ಇಂದ್ರಿಯಃ—ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿದ; ಸರ್ವಭೂತ—ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳಿಗೂ; ಆತ್ಮ ಭೂತ ಆತ್ಮಾ—ಕರುಣೆಯುಳ್ಳವನು; ಕುರ್ವನ್ ಅಪಿ—ಕಾರ್ಯನಿರತನಾಗಿದ್ದರೂ; ನ ಲಿಪ್ಯತೇ—ಸಿಲುಕುವುದಿಲ್ಲ.

ಅನುವಾದ

ಯಾರು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವನೋ, ಶುದ್ಧ ಆತ್ಮನೋ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೂ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವನೋ ಅವನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರಿಯನಾದವನು ಮತ್ತು ಅವನಿಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಪ್ರಿಯರಾದವರು. ಅವನು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತಿಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರುವವನು ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳಿಗೂ ಪ್ರಿಯನಾದವನು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳೂ ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಿಯರು. ಇದಕ್ಕೆ ಅವನ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯೇ ಕಾರಣ. ಮರದ ಎಲೆಗಳೂ ಮತ್ತು ಕೊಂಬೆಗಳೂ ಹೇಗೆ ಮರದಿಂದ ಬೇರೆಯಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿರುವವನಿಗೆ ಯಾವಜೀವಿಯೂ ಕೃಷ್ಣನಿಂದ ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಮರದ ಬೇರಿಗೆ ನೀರನ್ನೆರೆದರೆ ಎಲ್ಲ ಎಲೆಗಳಿಗೂ ಕೊಂಬೆಗಳಿಗೂ ನೀರು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ ಅಥವಾ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಆಹಾರವನ್ನು ನೀಡಿದರೆ ಚೈತನ್ಯವು ತಂತಾನೇ ದೇಹಕ್ಕೆಲ್ಲ ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತು. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವವನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸೇವಕನಾದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅವನಲ್ಲಿ

ಬಹುಪ್ರೀತಿ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಿಗೂ ಅವನ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ತೃಪ್ತಿಯಾಗುವುದರಿಂದ ಅವನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅವನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಪರಿಶುದ್ಧವಾದದ್ದರಿಂದ, ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಅವನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಯಾವಾಗಲೂ ಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆಡೆಗೆ ತಿರುಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಅವನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಭಗವಂತನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವ ಸಾಧ್ಯತೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಕುರಿತ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೇನನ್ನು ಕೇಳಲೂ ಅವನು ಇಷ್ಟಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೇನನ್ನೂ ತಿನ್ನಲು ಇಷ್ಟಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದಿರುವ ಯಾವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೂ ಅವನು ಹೋಗಲು ಇಷ್ಟಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಅವನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವವನು ಯಾರನ್ನೂ ನೋಯಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. "ಹಾಗಾದರೆ ಅರ್ಜುನನು (ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ) ಇತರರನ್ನು ಏಕೆ ನೋಯಿಸಿದ, ಅವನು ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲವೇ?" ಎಂದು ಕೇಳಬಹುದು. ಅರ್ಜುನನು ಮೇಲ್ನೋಟಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಇತರರನ್ನು ನೋಯಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ (ಆಗಲೇ ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ) ರಣರಂಗದಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದವರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿ ಬದುಕಿಯೇ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಆತ್ಮವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಆತ್ಮದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದ ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಸಾಯಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವತಃ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕೃಷ್ಣನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಅವರ ಉಡುಪುಗಳು ಮಾತ್ರ ಬದಲಾದವು. ಆದುದರಿಂದ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದ ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಹೋರಾಡಿದಾಗ ಅರ್ಜುನನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಹೋರಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತ ಕೃಷ್ಣನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಾತ್ರ. ಇಂತಹ ಮನುಷ್ಯನು ಕರ್ಮದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಇಲ್ಲ.

ಶ್ಲೋಕ 8-9

ನೈವ ಕಿಂಚಿತ್ ಕರೋಮೀತಿ ಯುಕ್ತೋ ಮನ್ಯೇತ ತತ್ತವಿತ್ |

ಪಶ್ಯನ್ ಶೃಣ್ವನ್ ಸ್ಪೃಶನ್ ಜಿಘ್ರನ್ನಶ್ಚನ್ ಗಚ್ಛನ್ ಸ್ವಪನ್ ಶ್ವಸನ್ ||೮||

ಪ್ರಲಪನ್ ವಿಸೃಜನ್ ಗೃಹ್ಣನ್ ಸ್ವಿಷ್ಣನ್ ಮಿಷನ್ ಪಿ |

ಇಂದ್ರಿಯಾಣಿನ್ದ್ರಿಯಾರ್ಥೇಷು ವರ್ತಂತ ಇತಿ ಧಾರಯನ್ ||೯||

ನ—ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ; ಏವ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಕಿಂಚಿತ್—ಯಾವುದೊಂದನ್ನೂ; ಕರೋಮಿ—ಮಾಡುತ್ತೇನೆ; ಇತಿ—ಎಂದು; ಯುಕ್ತಃ—ದೈವಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿ; ಮನ್ಯೇತ—ಯೋಚಿಸುತ್ತಾನೆ; ತತ್ತವಿತ್—ಸತ್ಯವನ್ನರಿತವನು; ಪಶ್ಯನ್—ನೋಡುತ್ತಾ; ಶೃಣ್ವನ್—ಕೇಳುತ್ತಾ; ಸ್ಪೃಶನ್—ಸ್ಪರ್ಶಿಸುತ್ತಾ; ಜಿಘ್ರನ್—ಮೂಸುತ್ತಾ; ಅಶ್ಚನ್—ತಿನ್ನುತ್ತಾ; ಗಚ್ಛನ್—ಹೋಗುತ್ತಾ; ಸ್ವಪನ್—ಕನಸುಕಾಣುತ್ತಾ; ಶ್ವಸನ್—ಉಸಿರಾಡುತ್ತಾ; ಪ್ರಲಪನ್—ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ; ವಿಸೃಜನ್—ವಿಸರ್ಜಿಸುತ್ತಾ; ಗೃಹ್ಣನ್—ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾ; ಉನ್ವಿಷನ್—ತೆರೆಯುತ್ತಾ; ಮಿಷನ್—ಮುಚ್ಚುತ್ತಾ; ಅಪಿ—ಆದರೂ; ಇನ್ದ್ರಿಯಾಣಿ—ಇಂದ್ರಿಯಗಳು; ಇಂದ್ರಿಯ ಅರ್ಥೇಷು—ಇಂದ್ರಿಯ ತೃಪ್ತಿಯಲ್ಲಿ; ವರ್ತಂತೇ—ನಿರತವಾಗಿರಲಿ; ಇತಿ—ಎಂದು; ಧಾರಯನ್—ಪರಿಗಣಿಸುತ್ತಾ.

ಅನುವಾದ

ದೈವೀಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮನುಷ್ಯನು ನೋಡುತ್ತಿರಬಹುದು, ಕೇಳುತ್ತಿರಬಹುದು, ಸ್ಪರ್ಶಿಸುತ್ತಿರಬಹುದು, ಆಘ್ರಾಣಿಸುತ್ತಿರಬಹುದು, ತಿನ್ನುತ್ತಿರಬಹುದು, ನಡೆಯುತ್ತಿರಬಹುದು, ನಿದ್ರೆಮಾಡುತ್ತಿರಬಹುದು, ಉಸಿರಾಡುತ್ತಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ತಾನು ಏನನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿಲ್ಲ ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಒಳಗಿನ ಅರಿವು ಇರುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಮಾತನಾಡುವಾಗ, ವಿಸರ್ಜಿಸುವಾಗ, ಸ್ವೀಕರಿಸುವಾಗ, ಕಣ್ಣನ್ನು ತೆರೆಯುವಾಗ ಅಥವಾ ಮುಚ್ಚುವಾಗ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ತಮ್ಮ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಿವೆ, ತಾನು ಅವುಗಳಿಂದ ದೂರ ಇದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿದಿರುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಪರಿಶುದ್ಧನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಕರ್ತೃ, ಕಾರ್ಯ, ಸನ್ನಿವೇಶ, ಪ್ರಯತ್ನ ಮತ್ತು ಅದೃಷ್ಟ, ಈ ಐದು ನಿಕಟ ಮತ್ತು ದೂರ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುವ ಯಾವುದೇ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಆತನಿಗೂ ಸಂಬಂಧವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಅವನು ಕೃಷ್ಣನ ಪ್ರೀತಿಪೂರ್ವಕ ಅಲೌಕಿಕ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿರುವುದು. ಆತನು ತನ್ನ ದೇಹ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕಂಡರೂ ಆತನಿಗೆ ತನ್ನ ನಿಜವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯ ಅರಿವಿರುತ್ತದೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಕರ್ತವ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿರುವುದೇ ಆ ಸ್ಥಿತಿ. ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಇಂದ್ರಿಯ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಯತ್ನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುತ್ತವೆ, ಪಡೆಯುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಕೃಷ್ಣನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಿರುವ ಮನುಷ್ಯನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವಂತೆ ಕಂಡರೂ ಅವನು ಸದಾ ಮುಕ್ತನು. ನೋಡುವುದು ಮತ್ತು ಕೇಳುವುದು ಇಂತಹ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವು. ನಡೆಯುವುದು, ಮಾತನಾಡುವುದು, ವಿಸರ್ಜನೆ ಮೊದಲಾದವು ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯ ಕಾರ್ಯಗಳು. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆ ಇರುವ ಮನುಷ್ಯನ ಮೇಲೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಕಾರ್ಯಗಳು ಯಾವುದೇ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ತಾನು ಭಗವಂತನ ನಿರಂತರ ಸೇವಕನೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ ಭಗವಂತನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಕೆಲಸವನ್ನು ಅವನು ಮಾಡಲಾರ.

ಶ್ಲೋಕ - 10

ಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಾಧಾಯ ಕರ್ಮಾಣಿ ಸಂಗಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಕರೋತಿ ಯಃ |

ಲಿಪ್ಯತೇ ನ ಸ ಪಾಪೇನ ಪದ್ಮಪತ್ರಮಿವಾಮ್ಭಸಾ ||೧೦||

ಬ್ರಹ್ಮಣಿ—ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಿಗೆ; ಆಧಾಯ—ಸಮರ್ಪಿಸಿ; ಕರ್ಮಾಣಿ—ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು; ಸಂಗಮ್—ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು; ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ—ತ್ಯಜಿಸಿ; ಕರೋತಿ—ಅಚರಿಸುತ್ತಾನೋ; ಯಃ—ಯಾರು; ಲಿಪ್ಯತೇ ನ—ಎಂದಿಗೂ ಬಾಧಿಸಲ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲ; ಸಃ—ಅವನು; ಪಾಪೇನ—ಪಾಪದಿಂದ; ಪದ್ಮ ಪತ್ರಮ್—ತಾವರೆಯ ಎಲೆಯು; ಇವ—ಹಾಗೆ; ಅಮ್ಭಸಾ—ನೀರಿನಿಂದ.

ಅನುವಾದ

ಫಲಗಳನ್ನು ಭಗವಂತನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿ ಯಾರು ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾಗಿ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನೋ ಆತನಿಗೆ, ತಾವರೆಯ ಎಲೆಗೆ ಹೇಗೆ ನೀರಿನ ಲೇಪವಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆ, ಪಾಪದ ಲೇಪವಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಇಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಎಂದರೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಎಂದರ್ಥ. ಭೌತಿಕ ಜಗತ್ತು, ಪಾರಿಭಾಷಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಧಾನ ಎಂದು ಕರೆಯುವ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೂರುಗುಣಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ಮೊತ್ತ. ಸರ್ವಮ್ ಹ್ಯೇತದ್ ಬ್ರಹ್ಮ (ಮಾಂಡೂಕ್ಯ ಉಪನಿಷತ್ತು 2) ತಸ್ಮಾದ್ ಏತದ್ ಬ್ರಹ್ಮ ನಾಸರೂಪಮ್ ಅನ್ಯಂ ಚ ಜಾಯತೇ (ಮುಂಡಕ ಉಪನಿಷತ್ತು 1.2.10) ಈ ವೇದ ಸ್ತೋತ್ರಗಳು ಮತ್ತು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿನ (14.3) ಮಮ ಯೋನಿರ್ ಮಹದ್ಬ್ರಹ್ಮ ಎನ್ನುವ ಮಾತುಗಳು ಭೌತಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇರುವುದೆಲ್ಲ ಬ್ರಹ್ಮನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ; ಕಾರ್ಯಗಳು ಭಿನ್ನಭಿನ್ನವಾಗಿ ತೋರಿಬಂದರೂ ಕಾರಣದಿಂದ ಅವು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಈಶೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಅಥವಾ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು, ಎಲ್ಲವೂ ಅವನಿಗೇ ಸೇರಿದ್ದು ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಎಲ್ಲವೂ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು, ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಅವನೇ ಒಡೆಯ, ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಭಗವಂತನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿಯೋಜಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದವನ ಕಾರ್ಯಗಳ ಫಲಗಳು ಪುಣ್ಯಕರವಾಗಲಿ, ಪಾಪಕರವಾಗಲಿ, ಅವುಗಳೊಡನೆ ಅವನಿಗೆ ಸಂಬಂಧವೇ ಇಲ್ಲ. ಜಡದೇಹವು ಒಂದು ಬಗೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಭಗವಂತನು ಕೊಟ್ಟ ವರವಾಗಿದೆ. ಅದನ್ನೂ ಸಹ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಬಹುದು. ಆಗ ಹೇಗೆ ತಾವರೆ ಎಲೆಯು ನೀರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದರೂ ಒದ್ದೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆ ದೇಹವು ಪಾಪಫಲಗಳಿಂದ ಕಲುಷಿತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಭಗವಂತನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ (3.30) ಮಯಿ ಸರ್ವಾಣಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಸಂನ್ಯಸ್ಯ, "ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ನನಗೆ (ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ) ಒಪ್ಪಿಸು" ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ನಿರ್ಣಯಿಸಬಹುದಾದುದೇನೆಂದರೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಮನುಷ್ಯನು ಐಹಿಕ ಶರೀರ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಕಲ್ಪನೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಕರ್ಮಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮನುಷ್ಯನ ದೇಹವು ಕೃಷ್ಣನ ಸ್ವತ್ತು ಮತ್ತು ಅದು ಕೃಷ್ಣನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತವಾಗಿರಬೇಕು ಎನ್ನುವ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿಂದ ಕರ್ಮಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 11

ಕಾಯೇನ ಮನಸಾ ಬುದ್ಧ್ಯಾ ಕೇವಲೈರಿನ್ದ್ರಿಯೈರಪಿ |

ಯೋಗಿನಃ ಕರ್ಮ ಕುರ್ವನ್ತಿ ಸಂಗಂ ತೃಕ್ತಾತ್ಮಶುದ್ಧಯೇ ||೧೧||

ಕಾಯೇನ—ಶರೀರದಿಂದ; ಮನಸಾ—ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ; ಬುದ್ಧ್ಯಾ—ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ; ಕೇವಲೈಃ—ಶುದ್ಧವಾದ; ಇನ್ದ್ರಿಯೈಃ—ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ; ಅಪಿ—ಕೂಡ; ಯೋಗಿನಃ—ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು; ಕರ್ಮ—ಕಾರ್ಯವನ್ನು; ಕುರ್ವನ್ತಿ—ಮಾಡುತ್ತಾರೆ; ಸಂಗಮ್—ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು; ತೃಕ್ತಾತ್ಮ—ತೃಪ್ತಿಸಿ; ಆತ್ಮ—ತನ್ನ; ಶುದ್ಧಯೇ—ಶುದ್ಧಿಯ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ.

ಅನುವಾದ

ಯೋಗಿಗಳು ಮೋಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೇವಲ ಶುದ್ಧಿಗಾಗಿ ದೇಹ, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಸಹ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಕೃಷ್ಣನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ತೃಪ್ತಿಗಾಗಿಯೇ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದಾಗ ದೇಹ, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ ಅಥವಾ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಮಾಡಿದ ಯಾವುದೇ ಕೆಲಸವಾಗಲಿ ಅದು ಐಹಿಕ ಕಶ್ಮಲವಿಲ್ಲದೆ ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ ಮನುಷ್ಯನು ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಗಳು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಸದಾಚಾರ ಎಂದು ಕರೆಯುವ ಪರಿಶುದ್ಧ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಮಾಡಬಹುದು. ಶ್ರೀಲ ರೂಪ ಗೋಸ್ವಾಮಿಯವರು ತಮ್ಮ ಭಕ್ತಿರಸಾಮೃತಸಿಂಧು (1.2.187) ವಿನಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಹೀಗೆ ವರ್ಣಿಸುತ್ತಾರೆ—

ಈಹಾ ಯಸ್ಯ ಹರೇದಾರ್ಥೈ ಕರ್ಮಣಾ ಮನಸಾ ಗಿರಾ |

ನಿಖಿಲಾಸ್ವಪ್ಯವಸ್ಥಾಸು ಜೀವನ್ಮುಕ್ತಃ ಸ ಉಚ್ಯತೇ ||

"ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ (ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಕೃಷ್ಣಸೇವೆಯಲ್ಲಿ) ತನ್ನ ದೇಹ, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಮಾತುಗಳಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವನು ಲೌಕಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರೂ ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆಯೇ ಮುಕ್ತನಾದವನು." ಅವನಿಗೆ ಅಹಂಕಾರವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಈ ಐಹಿಕ ಶರೀರವೇ ತಾನು ಎಂದಾಗಲೀ, ಶರೀರವು ತನ್ನದು ಎಂದಾಗಲೀ ನಂಬುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ದೇಹವು ತಾನಲ್ಲ ಮತ್ತು ಈ ದೇಹವು ತನ್ನದಲ್ಲ ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಅವನು ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸೇರಿದವನು ಮತ್ತು ದೇಹವೂ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸೇರಿದ್ದು. ತನಗೆ ಸೇರಿರಬಹುದಾದ ಸ್ವತ್ತೆಲ್ಲವನ್ನೂ, ದೇಹ, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ, ಮಾತು, ಪ್ರಾಣ, ಐಶ್ವರ್ಯ ಇವುಗಳಿಂದ ಉತ್ಪಾದಿಸಿದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೃಷ್ಣನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಸಿದರೆ ಅವನು ಕೂಡಲೇ ಕೃಷ್ಣನೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಕೃಷ್ಣನೊಂದಿಗೆ ಒಂದಾಗಿದ್ದಾನೆ; ತಾನು ದೇಹ ಇತ್ಯಾದಿಯಾಗಿ ನಂಬುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಅಹಂಕಾರ ಅವನಿಗಿಲ್ಲ. ಇದು ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಹಂತ.

ಶ್ಲೋಕ - 12

ಯುಕ್ತಃ ಕರ್ಮಫಲಂ ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ ಶಾನ್ತಿಮಾಪ್ನೋತಿ ನೈಷ್ಠಿಕೀಮ್ |

ಅಯುಕ್ತಃ ಕಾಮಕಾರೇಣ ಫಲೇ ಸಕ್ತೋ ನಿಬದ್ಧತೇ ||೧೨||

ಯುಕ್ತಃ—ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದವನು; **ಕರ್ಮಫಲಮ್**—ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳ ಫಲವನ್ನೂ; **ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ**—ತ್ಯಜಿಸಿ; **ಶಾನ್ತಿಮ್**—ಪರಿಪೂರ್ಣಶಾಂತಿಯನ್ನು; **ಆಪ್ನೋತಿ**—ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ; **ನೈಷ್ಠಿಕೀಮ್**—ದೃಢವಾದ; **ಅಯುಕ್ತಃ**—ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದವನು; **ಕಾಮ ಕಾರೇಣ**—

ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಭೋಗಿಸಲು; ಫಲೇ—ಫಲದಲ್ಲಿ; ಸಕ್ತಃ—ಆಸಕ್ತನಾದ; ನಿಬದ್ಯತೇ—ಸಿಲುಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಅನುವಾದ

ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ನಿಷ್ಕೆಯಿಂದಿರುವ ಆತ್ಮನು ಪರಿಶುದ್ಧ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಫಲಗಳನ್ನು ನನಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ; ದೈವಯುಕ್ತನಲ್ಲದವನು ಕರ್ಮಫಲಕ್ಕಾಗಿ ಆಸೆಪಡುವುದರಿಂದ ತೊಡಕಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೂ ದೇಹಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೆಂದರೆ ಮೊದಲನೆಯವನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ, ಎರಡನೆಯವನಿಗೆ ತನ್ನ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ. ಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯಿದ್ದು ಅವನಿಗಾಗಿಯೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಮುಕ್ತನಾದವನು. ಆತನಿಗೆ ತನ್ನ ಕರ್ಮಫಲದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆತಂಕವಿಲ್ಲ. ದ್ವಂದ್ವದ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ ಪರಮಸತ್ಯದ ಅರಿವಿಲ್ಲದೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದೇ ಕರ್ಮಫಲದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆತಂಕವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಎಂದು ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಕೃಷ್ಣನು ಪರಮ ಸತ್ಯ, ದೇವೋತ್ತಮ ಪುರುಷ. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ದ್ವಂದ್ವವಿಲ್ಲ, ಇರುವುದೆಲ್ಲವೂ ಕೃಷ್ಣನ ಶಕ್ತಿಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಯೇ. ಕೃಷ್ಣನು ಸರ್ವಮಂಗಳನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಕರ್ಮವೆಲ್ಲ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಮಟ್ಟದ್ದು. ಈ ಕೆಲಸವೆಲ್ಲ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾದದ್ದು. ಇದಕ್ಕೆ ಐಹಿಕ ಫಲವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ತರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಇಂದ್ರಿಯತೃಪ್ತಿಗಾಗಿಯೇ ಲಾಭದ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿರುವವನಿಗೆ ಈ ಶಾಂತಿ ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ. ಇದೇ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಗುಟ್ಟು—ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಸ್ತಿತ್ವವಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಅರಿವೇ ಶಾಂತಿ ಮತ್ತು ನಿರ್ಭಯಗಳ ನೆಲೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 13

ಸರ್ವಕರ್ಮಾಣಿ ಮನಸಾ ಸನ್ನ್ಯಸ್ಯಾಸ್ತೇ ಸುಖಂ ವಶೀ |

ನವದ್ವಾರೇ ಪುರೇ ದೇಹೀ ನೈವ ಕುರ್ವನ್ ಕಾರಯನ್ ||೧೩||

ಸರ್ವ—ಎಲ್ಲ; ಕರ್ಮಾಣಿ—ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು; ಮನಸಾ—ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ; ಸನ್ನ್ಯಸ್ಯ—ತ್ಯಜಿಸಿ; ಆಸ್ತೇ—ಇರುತ್ತಾನೆ; ಸುಖಮ್—ಆನಂದದಲ್ಲಿ; ವಶೀ—ನಿಯಂತ್ರಿಸುವವನು; ನವ ದ್ವಾರೇ—ನವದ್ವಾರಗಳಿರುವ; ಪುರೇ—ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ; ದೇಹೀ—ದೇಹಧಾರಿ ಆತ್ಮನು; ನ—ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ; ಏವ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಕುರ್ವನ್—ಏನನ್ನಾದರೂ ಮಾಡುತ್ತ; ನ—ಇಲ್ಲ; ಕಾರಯನ್—ಮಾಡಿಸುತ್ತ.

ಅನುವಾದ

ದೇಹಸ್ಥ ಜೀವಿಯು ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿ ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ತ್ಯಜಿಸಿದಾಗ ಅವನು ನವದ್ವಾರಗಳ ನಗರದಲ್ಲಿ (ಐಹಿಕ ಶರೀರದಲ್ಲಿ) ಸುಖವಾಗಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಕಾರ್ಯಮಾಡುವುದೂ ಇಲ್ಲ, ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿಸುವುದೂ ಇಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ದೇಹಸ್ಥ ಆತ್ಮನು ನವದ್ವಾರಗಳ ನಗರದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಾನೆ. ದೇಹದ, ಅಥವಾ ಆಲಂಕಾರಿಕವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿದ ದೇಹ ನಗರದ, ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಅದರ ಪ್ರಕೃತಿ ಗುಣಗಳು ತಂತಾವೇ ನಿರ್ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಆತ್ಮನು ದೇಹದ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಒಳಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಬಯಸಿದಾಗ ಆ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮೀರಬಲ್ಲನು. ತನ್ನ ಉತ್ತಮ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಮರೆತ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಆತನು ತನ್ನನ್ನು ಜಡದೇಹದೊಂದಿಗೆ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಾನೆ. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಆತನು ತನ್ನ ನಿಜವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಮರಳಿ ಪಡೆಯಬಲ್ಲ ಮತ್ತು ಆ ಮೂಲಕ ದೇಹದ ಬಂಧನದಿಂದ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರಬಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ ಮನುಷ್ಯನು ಕೂಡಲೇ ದೇಹದ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ದೂರನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ನಿಯಂತ್ರಿತ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಅವನ ವಿಚಾರಗಳು ಬದಲಾಗುತ್ತವೆ; ಅವನು ನವದ್ವಾರಗಳ ನಗರದಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಒಂಬತ್ತು ದ್ವಾರಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೆಸರಿಸಲಾಗಿದೆ—

ನವದ್ವಾರೇ ಪುರೇ ದೇಹೀ ಹಂಸೋ ಲೇಲಾಯತೇ ಬಹಿಃ |

ವಶೀ ಸರ್ವಸ್ಯ ಲೋಕಸ್ಯ ಸ್ಥಾವರಸ್ಯ ಚರಸ್ಯ ಚ ||

"ಜೀವಿಯ ದೇಹದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನು ವಿಶ್ವದ ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳನ್ನೂ ನಿಯಂತ್ರಿಸುತ್ತಾನೆ. ದೇಹಕ್ಕೆ ನವದ್ವಾರಗಳುಂಟು (ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳು, ಮೂಗಿನ ಎರಡು ಹೊಳ್ಳೆಗಳು, ಎರಡು ಕಿವಿಗಳು, ಒಂದು ಬಾಯಿ, ಗುದ, ಜನನೇಂದ್ರಿಯ) ತನ್ನ ಬದ್ಧ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವಿಯು ತನ್ನನ್ನು ದೇಹದೊಂದಿಗೆ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಅವನು ತನ್ನನ್ನು ತನ್ನೊಳಗಿರುವ ಭಗವಂತನೊಡನೆ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಇರುವಾಗಲೇ ಭಗವಂತನಷ್ಟೇ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗುತ್ತಾನೆ" (ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರ ಉಪನಿಷತ್ತು 3.18).

ಆದ್ದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ ಮನುಷ್ಯನು ಐಹಿಕ ದೇಹದ ಹೊರಗಿನ ಮತ್ತು ಒಳಗಿನ ಎರಡು ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಸ್ವತಂತ್ರನು.

ಶ್ಲೋಕ - 14

ನ ಕರ್ತೃತ್ವಂ ನ ಕರ್ಮಾಣಿ ಲೋಕಸ್ಯ ಸೃಜತಿ ಪ್ರಭುಃ |

ನ ಕರ್ಮಫಲಶಂಯೋಗಂ ಸ್ವಭಾವಸ್ತು ಪ್ರವರ್ತತೇ ||೧೪||

ನ—ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ; ಕರ್ತೃತ್ವಮ್—ಒಡೆತನವನ್ನು; ನ—ಇಲ್ಲ; ಕರ್ಮಾಣಿ—ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು; ಲೋಕಸ್ಯ—ಜನರ; ಸೃಜತಿ—ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತಾನೆ; ಪ್ರಭುಃ—ದೇಹವೆಂಬ ನಗರದ ಒಡೆಯನು; ನ—

ಇಲ್ಲ; ಕರ್ಮ ಫಲ—ಕಾರ್ಯಗಳ ಫಲಗಳೊಂದಿಗೆ; ಸಂಯೋಗಮ್—ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು; ಸ್ವಭಾವಃ—ಪ್ರಕೃತಿಗುಣಗಳು; ತು—ಆದರೆ; ಪ್ರವರ್ತತೇ—ವರ್ತಿಸುತ್ತವೆ.

ಅನುವಾದ

ತನ್ನ ದೇಹವೆಂಬ ನಗರದ ಒಡೆಯನಾದ ದೇಹಸ್ಥ ಆತ್ಮನು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದಿಲ್ಲ, ಜನರಿಗೆ ಕರ್ಮ ಮಾಡುವಂತೆ ಮನ ಒಲಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಗುಣಗಳೇ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡುತ್ತವೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುವಂತೆ ಜೀವಿಯು ಭಗವಂತನ ಶಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಪ್ರಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಇದು ಜಡವಸ್ತುವಿನಿಂದ ಭಿನ್ನವಾದದ್ದು. ಜಡವಸ್ತುವು ಭಗವಂತನ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರಕೃತಿ. ಇದನ್ನು ಕನಿಷ್ಠ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಉತ್ತಮ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಜೀವಿಯು ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದ ಹೇಗೋ ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯೊಂದಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿದೆ. ಜೀವಿಗೆ ದೊರೆಯುವ ಅಲ್ಪಕಾಲದ ದೇಹವು ಅಥವಾ ಐಹಿಕ ವಾಸಸ್ಥಳವು ವಿವಿಧ ಕಾರ್ಯಗಳ ಮತ್ತು ಆ ಕರ್ಮಫಲಗಳ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಬದ್ಧವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು (ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ) ತನ್ನನ್ನು ದೇಹದೊಂದಿಗೆ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡು ದೇಹದ ಕರ್ಮಫಲಗಳಿಂದ ಕಷ್ಟಪಡುತ್ತಾನೆ. ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದ ಬಂದ ಅಜ್ಞಾನವೇ ದೇಹದ ಕಷ್ಟ ಮತ್ತು ಯಾತನೆಗಳಿಗೆ ಕಾರಣ. ಜೀವಿಯು ದೇಹದ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ದೂರವಾಗುತ್ತಲೇ ಆತನು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದಲೂ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ದೇಹವೆಂಬ ನಗರದಲ್ಲಿರುವಂತಹ ಅದರ ಯಜಮಾನನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅವನು ಅದರ ಒಡೆಯನೂ ಅಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅದರ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಕರ್ಮಫಲಗಳನ್ನೂ ನಿಯಂತ್ರಿಸಬಲ್ಲವನೂ ಅಲ್ಲ. ಅವನು ತನ್ನ ಉಳಿವಿಗಾಗಿ ಸೇನಿಸುತ್ತ ಭವಸಾಗರದಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ, ಅಷ್ಟೇ. ಸಾಗರದ ಅಲೆಗಳು ಅವನನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಾಕುತ್ತಿವೆ. ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ಯಾವ ಹತೋಟಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅಲೌಕಿಕವಾದ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದಾಗಿ ಸಾಗರದಿಂದ ಹೊರಬರುವುದೇ ಅವನ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಪರಿಹಾರ. ಇದೊಂದೇ ಅವನನ್ನು ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೋಭೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಬಲ್ಲದು.

ಶ್ಲೋಕ - 15

ನಾದತ್ತೇ ಕಸ್ಯಚಿತ್ ಪಾಪಂ ನ ಚೈವ ಸುಕೃತಂ ವಿಭುಃ |

ಅಜ್ಞಾನೇನಾವೃತಂ ಜ್ಞಾನಂ ತೇನ ಮುಹ್ಯಂತಿ ಜನ್ತವಃ ||೧೫||

ನಆದತ್ತೇ—ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ; ಕಸ್ಯಚಿತ್—ಯಾರೊಬ್ಬನ; ಪಾಪಮ್—ಪಾಪವನ್ನು; ನ—ಇಲ್ಲ; ಚ—ಕೂಡ; ಏವ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಸು ಕೃತಮ್—ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು; ವಿಭುಃ—ಪರಮ ಪ್ರಭುವು; ಅಜ್ಞಾನೇನ—ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ; ಆವೃತಮ್—ಆವೃತವಾಗಿದೆ; ಜ್ಞಾನಮ್—ಜ್ಞಾನವು; ತೇನ—ಅದರಿಂದ; ಮುಹ್ಯಂತಿ—ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ; ಜನ್ತವಃ—ಜೀವಿಗಳು.

ಅನುವಾದ

ಭಗವಂತನು ಯಾರ ಪಾಪವನ್ನಾಗಲೀ ಪುಣ್ಯವನ್ನಾಗಲೀ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ದೇಹಸ್ಥ ಜೀವಿಗಳ ನಿಜವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅಜ್ಞಾನವು ಮುಚ್ಚಿರುವುದರಿಂದ ಅವರು ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸಂಸ್ಕೃತದ **ವಿಭು** ಎನ್ನುವ ಪದಕ್ಕೆ ಭಗವಂತ ಎಂದು ಅರ್ಥ. ಅವನದು ಅಮಿತವಾದ ಜ್ಞಾನ, ಸಂಪತ್ತು, ಶಕ್ತಿ, ಕೀರ್ತಿ, ಸೌಂದರ್ಯ ಮತ್ತು ತ್ಯಾಗ. ಅವನು ಸದಾ ಆತ್ಮತೃಪ್ತ. ಪಾಪಕರ್ಮಗಳು ಅಥವಾ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳು ಅವನನ್ನು ಕದಡುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಯಾವ ಜೀವಿಗೂ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಜೀವಿಯು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರಲು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಅವನ ಕ್ರಿಯೆ-ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳ ಸರಪಳಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುತ್ತದೆ. ಜೀವಿಯು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸ್ವಭಾವದವನಾದ್ದರಿಂದ ಅವನಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವು ತುಂಬಿದೆ. ಆದರೂ ತನ್ನ ಮಿತವಾದ ಶಕ್ತಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾನೆ. ಭಗವಂತನು ಸರ್ವಶಕ್ತನು; ಜೀವಿಯು ಸರ್ವಶಕ್ತನಲ್ಲ. ಭಗವಂತನು **ವಿಭು** ಅಥವಾ ಸರ್ವಜ್ಞ. ಜೀವಿಯು **ಅಣು**. ಅವನು ಜೀವಂತ ಆತ್ಮನಾದ್ದರಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ಏನನ್ನಾದರೂ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಇದೆ. ಇಂತಹ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸರ್ವಶಕ್ತನಾದ ಭಗವಂತನು ಮಾತ್ರ ಪೂರೈಸಬಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಜೀವಿಯು ತನ್ನ ಬಯಕೆಗಳಿಂದ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಗೊಂಡಾಗ ಭಗವಂತನು ಆ ಬಯಕೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವನಿಗೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಜೀವಿಯು ಬಯಸಿದ ಆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸನ್ನಿವೇಶದ ಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳಿಗೆ ಭಗವಂತನು ಹೊಣೆಯಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ದೇಹಸ್ಥ ಆತ್ಮನು ತನ್ನನ್ನು ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರವಾಗಿ ಒದಗಿದ ಐಹಿಕದೇಹದೊಂದಿಗೆ ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಬದುಕಿನ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಸುಖದುಃಖಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾನೆ. ಪರಮಾತ್ಮನಾಗಿ ಭಗವಂತನು ಜೀವಿಯ ನಿರಂತರ ಸಖಿ. ಹೂವಿನ ಹತ್ತಿರ ಇದ್ದಾಗ ಹೂವಿನ ಪರಿಮಳವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಭಗವಂತನು ಆತ್ಮದ ಆಸೆಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ. ಆಸೆಯು ಜೀವಿಯ ಬದ್ಧತೆಯ ಒಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪ. ಜೀವಿಯ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಭಗವಂತನು ಅವನ ಆಸೆಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿಕೊಡುತ್ತಾನೆ — ಮನುಷ್ಯನು ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಗೆದರೆ ಭಗವಂತನು ಮತ್ತೊಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತೀರ್ಮಾನ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ಬಯಕೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟು ಶಕ್ತನಲ್ಲ. ಭಗವಂತನಾದರೋ ಎಲ್ಲ ಆಸೆಗಳನ್ನೂ ಪೂರೈಸಬಲ್ಲ. ಭಗವಂತನು ಎಲ್ಲರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ತಟಸ್ಥನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವುಳ್ಳ ಜೀವಿಗಳ ಆಸೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೈಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಯಾವಾಗ ಮನುಷ್ಯನು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಾನೋ ಆಗ ಭಗವಂತನು ಅವನನ್ನು ವಿಶೇಷ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಪಡೆದು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಸುಖವಾಗಿರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಯಸುವಂತೆ ಆ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೇದಮಂತ್ರಗಳು **ಏಷ ಉ ಹಿ ಏವ ಸಾಧು ಕರ್ಮ ಕಾರಯತಿ ತಂ ಯಮ್ ಏಚ್ಛೋ ಲೋಕೇಭ್ಯ ಉನ್ನಿನೀಷತೇ. ಏಷ ಉ ಏವಾಸಾಧು ಕರ್ಮ ಕಾರಯತಿ ಯಮ್ ಅಧೋ ನಿನೀಷತೇ;** "ಜೀವಿಯು ಮೇಲೇರಲು

ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಭಗವಂತನು ಅವನನ್ನು ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಭಗವಂತನು ಅವನನ್ನು ಪಾಪ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸುತ್ತಾನೆ" ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತವೆ (ಕೌಷೀತಕೀ ಉಪನಿಷತ್ತು 3.8).

ಅಜ್ಞೋ ಜನ್ತುರನೀಶೋಽಯಮ್ ಆತ್ಮನಃ ಸುಖದುಃಖಯೋಃ |

ಈಶ್ವರಪ್ರೇರಿತೋ ಗಚ್ಛೇತ್ ಸ್ವರ್ಗಂ ವಾಶ್ಚಭ್ರಮೇವ ಚ ||

"ತನ್ನ ಸುಖದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವಿಯು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅಸ್ವತಂತ್ರನು. ಗಾಳಿಯಿಂದ ಅಟ್ಟಲ್ಪಡುವ ಮೋಡದಂತೆ ಅವನು ಪ್ರಭುವಿನ ಪರಮ ಸಂಕಲ್ಪಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಹುದು."

ಆದುದರಿಂದ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಅನಾದಿಕಾಲದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ದೇಹಸ್ಥ ಆತ್ಮನು ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಆತನು ನಿತ್ಯಾನಂದ ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನಾದರೂ ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಸಣ್ಣತನದಿಂದ ಭಗವಂತನ ಸೇವಕನಾದ ತನ್ನ ನಿಜಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಮರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಅಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಜೀವಿಯು ತನ್ನ ಬದ್ಧ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಭಗವಂತನೇ ಹೊಣೆ ಎಂದು ಸಾಧಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ವೇದಾಂತಸೂತ್ರಗಳು (2.1.34) ಇದನ್ನೇ ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ವೈಷಮ್ಯನೈರ್ಘ್ಯಣ್ಯೇ ನ ಸಾಪೇಕ್ಷತ್ವಾತ್ ತಥಾ ಹಿ ದರ್ಶಯತಿ "ಭಗವಂತನು ಹಾಗೆ ತೋರಿದರೂ ಯಾರನ್ನೂ ದ್ವೇಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಯಾರನ್ನೂ ಇಷ್ಟಪಡುವುದಿಲ್ಲ".

ಶ್ಲೋಕ - 16

ಜ್ಞಾನೇನ ತು ತದಜ್ಞಾನಂ ಯೇಷಾಂ ನಾಶಿತಮಾತ್ಮನಃ |

ತೇಷಾಮಾದಿತ್ಯವಜ್ ಜ್ಞಾನಂ ಪ್ರಕಾಶಯತಿ ತತ್ ಪರಮ್ ||೧೬||

ಜ್ಞಾನೇನ—ಜ್ಞಾನದಿಂದ; ತು—ಆದರೆ; ತತ್—ಆ; ಅಜ್ಞಾನಮ್—ಅಜ್ಞಾನವು; ಯೇಷಾಮ್—ಯಾರ; ನಾಶಿತಮ್—ನಾಶಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು; ಆತ್ಮನಃ—ಜೀವಿಯು; ತೇಷಾಮ್—ಅವರ; ಆದಿತ್ಯವತ್—ಉದಯಿಸುವ ಸೂರ್ಯನಂತೆ; ಜ್ಞಾನಮ್—ಜ್ಞಾನವು; ಪ್ರಕಾಶಯತಿ—ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತದೆ; ತತ್ ಪರಮ್—ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು.

ಅನುವಾದ

ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವ ಜ್ಞಾನದ ಬೆಳಕನ್ನು ಮನುಷ್ಯನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಾಗ ಹಗಲು ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಎಲ್ಲದರ ಮೇಲೂ ಬೆಳಕು ಹರಿಸುವಂತೆ ಅವನ ಜ್ಞಾನವು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಮರೆತವರು ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಗೊಳ್ಳಲೇಬೇಕು. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿರುವವರಿಗೆ

ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ, ಸರ್ವಂ ಜ್ಞಾನ ಪ್ಲವೇನ, ಜ್ಞಾನಾಗ್ನಿಃ ಸರ್ವಕರ್ಮಾಣಿ ಎಂದೂ ನ ಹಿ ಜ್ಞಾನೇನ ಸದೃಶಮ್ ಎಂದೂ ಹೇಳಿದೆ. ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಬಹು ಗೌರವ. ಆ ಜ್ಞಾನ ಯಾವುದು? ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಶರಣಾದಾಗ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನವು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ 19ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ—**ಬಹೂನಾಂ ಜನ್ಮನಾಮ್ ಅನ್ತೇ ಜ್ಞಾನವಾನ್ ಮಾಂ ಪ್ರಪದ್ಯತೇ.** ಅನೇಕಾನೇಕ ಜನ್ಮಗಳು ಕಳೆದನಂತರ ಮನುಷ್ಯನು ಪರಿಪೂರ್ಣ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಶರಣಾಗತನಾದಾಗ ಅಥವಾ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿದಾಗ, ಸೂರ್ಯನು ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುವಂತೆ, ಅವನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ತೆರೆದಿಟ್ಟಂತಾಗುತ್ತದೆ. ಜೀವಿಯು ಹಲವಾರು ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಅವಿನಯದಿಂದ ಆತನು ತಾನೇ ದೇವರು ಎಂದುಕೊಂಡಾಗ ಅವನು ಅಜ್ಞಾನದ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಬಲೆಗೆ ಬೀಳುತ್ತಾನೆ. ಜೀವಿಯೊಬ್ಬನು ದೇವರಾದರೆ ಅವನು ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಗೊಳ್ಳುವುದು ಹೇಗೆ? ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ದೇವರು ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಗೊಳ್ಳುವನೆ? ಹಾಗಿದ್ದರೆ, ಅಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ಸೈತನ ದೇವರಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡವನೆಂದಾಯಿತು. ನಿಜವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾದವನಿಂದ ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ನಿಜವಾದ ಗುರುವನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಪಡೆಯಬೇಕು. ಅವನಿಂದ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆ ಎಂದರೇನು ಎಂದು ಕಲಿಯಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ, ಸೂರ್ಯನು ಕತ್ತಲನ್ನೆಲ್ಲ ಹೊಡೆದಟ್ಟುವಂತೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಎಲ್ಲ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಡೆದಟ್ಟುವುದು. ತಾನು ಈ ದೇಹವಲ್ಲ, ದೇಹವನ್ನು ಮೀರಿದವನು ಎಂದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿದವನೂ ಕೂಡ ಆತ್ಮಕ್ಕೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ಹೋಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಆತನು ಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ನಿಜವಾದ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ ಗುರುವಿನ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆಯುವ ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿದರೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಭಗವಂತನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಭಗವಂತನನ್ನೂ ಭಗವಂತನೊಡನೆ ತನ್ನ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯ. ಭಗವಂತನ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುವ ಎಲ್ಲ ಗೌರವವೂ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಆತನಿಗೆ ದೇವರ ವಿಷಯ ಗೊತ್ತು. ಆದರೆ ಆತನು ತಾನೇ ದೇವರೆಂದು ಎಂದೂ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ದೇವರಿಗೂ ಜೀವಿಗೂ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ (2.12) ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವಿಯೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ಮತ್ತು ಭಗವಂತನೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪುರುಷನೇ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಹಿಂದೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿದ್ದರು; ಈಗ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ; ಮತ್ತು ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಅನಂತರವೂ ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ. ರಾತ್ರಿಯ ಕತ್ತಲಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ಆಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಮೇಲೇರಿದಾಗ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಸ್ತುವನ್ನು ಅದರ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗತ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಜ್ಞಾನವೇ ನಿಜವಾದ ಜ್ಞಾನ.

ಶ್ಲೋಕ - 17

ತದ್ಬುದ್ಧಯಸ್ತದಾತ್ಮಾನಸ್ತನ್ನಿಷ್ಠಾಸ್ತತ್ಪರಾಯಣಾಃ |

ಗಚ್ಯಂತ್ಯಪುನರಾವೃತ್ತಿಂ ಜ್ಞಾನನಿರ್ಧೂತಕಲ್ಮಷಾಃ ||೧೭||

ತತ್ ಬುದ್ಧಯಃ—ಪರಮೋನ್ನತನಲ್ಲಿಯೇ ಸದಾ ಬುದ್ಧಿ ಉಳ್ಳವರು; **ತತ್ ಆತ್ಮಾನಃ**—ಪರಮೋನ್ನತನಲ್ಲಿಯೇ ಸದಾ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟವರು; **ತತ್ ನಿಷ್ಠಾಃ**—ಪರಮೋನ್ನತನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳವರು; **ತತ್ ಪರಾಯಣಾಃ**—ಪರಮೋನ್ನತನಲ್ಲಿಯೇ ಪೂರ್ಣಆಶ್ರಯ ಹೊಂದಿದವರು; **ಗಚ್ಛನ್ತಿ**—ಹೋಗುತ್ತಾರೆ; **ಅಪುನಃಆವೃತ್ತಿಮ್**—ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ; **ಜ್ಞಾನ**—ಜ್ಞಾನದಿಂದ; **ನಿರ್ಧೂತ**—ಶುದ್ಧವಾಗಿ; **ಕಲ್ಮಷಾಃ**— ಸಂಶಯಗಳು.

ಅನುವಾದ

ಮನುಷ್ಯನ ಬುದ್ಧಿ, ಮನಸ್ಸು, ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ಆಶ್ರಯ ಎಲ್ಲವೂ ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತಾಗಿ ಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನವು ಆತನ ಸಂಶಯಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ತೊಳೆದು ಅವನನ್ನು ಪರಿಶುದ್ಧನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಆತನು ಮುಕ್ತಿಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ಮುನ್ನಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಪರಮ ದಿವ್ಯ ಸತ್ಯವು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ. ಇಡೀ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ಕೃಷ್ಣನು ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷ ಎನ್ನುವ ದೃಢವಾದ ಹೇಳಿಕೆಯ ಸುತ್ತ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲ ವೈದಿಕ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ಇದನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ. **ಪರತತ್ತ್ವ** ಎಂದರೆ ಪರಮಸತ್ಯ. ಪರಮಸತ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿದವರು ಅದನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನ್, ಪರಮಾತ್ಮ ಮತ್ತು ಭಗವಾನ್ ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ಭಗವಾನ್ ಅಥವಾ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನು ಪರಮಸತ್ಯದ ಅಂತಿಮ ಸಿದ್ಧಾಂತ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದುದು ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ಭಗವಂತನು **ಮತ್ತಃ ಪರತರಂ ನಾನ್ಯತ್ ಕಂಚಿದಸ್ತಿ ಧನಂಜಯ** ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಕೃಷ್ಣನು ನಿರಾಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತಾನೆ. **ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಹಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಹಮ್**. ಆದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನು ಪರಮಸತ್ಯ. ಯಾರ ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ, ಶ್ರದ್ಧೆ ಮತ್ತು ಆಶ್ರಯಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿರುತ್ತವೆಯೋ, ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಯಾರು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿರುವರೋ ಅವರ ಎಲ್ಲ ಸಂದೇಹಗಳು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೊಡೆದುಹೋಗುತ್ತವೆ. ಆತನಿಗೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು ಕುರಿತ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಂಗತಿಯೂ ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆ ಇರುವ ಮನುಷ್ಯನು ಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ದ್ವಂದ್ವ (ಒಂದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಏಕತೆ ಮತ್ತು ಪ್ರತ್ಯೇಕತೆ) ಇದೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜ್ಞಾನದ ಬಲದಿಂದ ಆತನು ಮುಕ್ತಿಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ದೃಢವಾಗಿ ಮುನ್ನಡೆಯಬಲ್ಲ.

ಶ್ಲೋಕ - 18

ವಿದ್ಯಾವಿನಯಸಮ್ಪನ್ನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ ಗವಿ ಹಸ್ತಿನಿ |

ಶುನಿ ಚೈವ ಶ್ವಪಾಕೇ ಚ ಪಣ್ಡಿತಾಃ ಸಮದರ್ಶಿನಃ ||೧೮||

ವಿದ್ಯಾ—ವಿದ್ಯೆ; **ವಿನಯ**—ಮತ್ತು ವಿನಯಗಳನ್ನು; **ಸಮ್ಪನ್ನೇ**—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೊಂದಿದ; **ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇ**—ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲಿ; **ಗವಿ**—ಹಸುವಿನಲ್ಲಿ; **ಹಸ್ತಿನಿ**—ಆನೆಯಲ್ಲಿ; **ಶುನಿ**—ನಾಯಿಯಲ್ಲಿ; **ಚ**—ಮತ್ತು; **ಏವ**—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; **ಶ್ವಪಾಕೇ**—ನಾಯಿಯನ್ನು ತಿನ್ನುವವನಲ್ಲಿ (ಅಂತ್ಯಜನಲ್ಲಿ);

ಚ—ಕೃಮವಾಗಿ; ಪಣ್ಣಿತಾಃ—ಬುದ್ಧಿ ವಂತರಾದವರು; ಸಮದರ್ಶಿನಃ—ಸಮದರ್ಶಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ಅನುವಾದ

ನಮ್ರರಾದ ಜ್ಞಾನಿಗಳು, ನಿಜವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದವರಾದುದರಿಂದ, ವಿದ್ಯಾವಿನಯ ಸಂಪನ್ನನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನೂ, ಹಸುವನ್ನೂ, ಆನೆಯನ್ನೂ, ನಾಯಿಯನ್ನೂ, ನಾಯಿಯ ಮಾಂಸವನ್ನು ತಿನ್ನುವವನನ್ನೂ (ಅಂತ್ಯಜನನ್ನೂ) ಒಂದೇ ರೀತಿ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆ ಇರುವ ಮನುಷ್ಯನು ಯಾವುದೇ ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಜಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾಜಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೂ, ಅಂತ್ಯಜನೂ ಬೇರೆಬೇರೆ ಇರಬಹುದು. ನಾಯಿ, ಹಸು ಮತ್ತು ಆನೆಗಳು ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬೇರೆಬೇರೆ ಇರಬಹುದು. ಆದರೆ ದೇಹದ ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ವಿದ್ವಾಂಸನಾದ ಅಧ್ಯಾತ್ಮವಾದಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲದವು. ಇದಕ್ಕೆ ಪರಮ ಪ್ರಭುವಿನೊಂದಿಗೆ ಅವುಗಳ ಸಂಬಂಧವೇ ಕಾರಣ. ಏಕೆಂದರೆ ಭಗವಂತನು ಸ್ವಾಂಶವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಾಗಿ ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯಗಳಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ. ಪರಮ ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೀಗೆ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ನಿಜವಾದ ವಿದ್ವತ್ತು. ಬೇರೆಬೇರೆ ಜಾತಿಗಳ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಜೀವವರ್ಗಗಳ ದೇಹಗಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಭಗವಂತನು ಎಲ್ಲರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇರೀತಿ ದಯೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಜೀವಿಯನ್ನೂ ಸ್ನೇಹಿತನೆಂದೇ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಜೀವಿಗಳ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಏನೇ ಇರಲಿ ತಾನು ಪರಮಾತ್ಮನಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ದೇಹವೂ ಅಂತ್ಯಜನ ದೇಹವೂ ಒಂದೇ ಅಲ್ಲ. ಆದರೂ ಪರಮಾತ್ಮನಾಗಿ ಭಗವಂತನು ಅಂತ್ಯಜನಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದಾನೆ. ದೇಹಗಳು ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಬೇರೆಬೇರೆ ಗುಣಗಳಿಂದಾದ ಜಡವಸ್ತುವಿನ ಉತ್ಪನ್ನಗಳು. ಆದರೆ ದೇಹದೊಳಗಿರುವ ಆತ್ಮನೂ ಪರಮಾತ್ಮನೂ ಒಂದೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗುಣದವರು. ಆತ್ಮನೂ ಪರಮಾತ್ಮನೂ ಗುಣದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಅಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಜೀವಾತ್ಮನು ಆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದ್ದಾನೆ. ಆದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೇಹದಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದಾನೆ. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆ ಇರುವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಇದರ ಸಂಪೂರ್ಣ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಇದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅವನು ನಿಜವಾದ ಪಂಡಿತ ಮತ್ತು ಸಮದರ್ಶಿ. ಆತ್ಮ ಮತ್ತು ಪರಮಾತ್ಮರ ಸದೃಶ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಂದರೆ ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಪ್ರಜ್ಞೆಯುಂಟು. ಇಬ್ಬರೂ ನಿತ್ಯರು ಮತ್ತು ಆನಂದಮಯರು. ಆದರೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೆಂದರೆ ಜೀವಾತ್ಮನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ದೇಹದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ದೇಹಗಳ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನು ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮಾಡದೆ ಎಲ್ಲ ಶರೀರಗಳಲ್ಲೂ ಇದ್ದಾನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 19

ಇಹೈವ ತೈರ್ಜಿತಃ ಸರ್ಗೋ ಯೇಷಾಂ ಸಾಮ್ಯೇ ಸ್ಥಿತಂ ಮನಃ |

ನಿದೋಷಂ ಹಿ ಸಮಂ ಬ್ರಹ್ಮ ತಸ್ಮಾದ್ ಬ್ರಹ್ಮಣ ತೇ ಸ್ಥಿತಾಃ ||೧೯||

ಇಹ—ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ; ಏವ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ತ್ಯಃ—ಅವರಿಂದ; ಜಿತಃ—ಗೆಲ್ಲಲ್ಪಡುವುದು; ಸರ್ಗಃ—ಜನನ ಮತ್ತು ಮರಣವು; ಯೇಷಾಮ್—ಯಾರ; ಸಾಮ್ಯೇ—ಸಮಭಾವದಲ್ಲಿ; ಸ್ಥಿತಮ್—ನೆಲೆಸಿರುತ್ತದೋ; ಮನಃ—ಮನಸ್ಸು; ನಿರ್ದೋಷಮ್—ದೋಷರಹಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ; ಹಿ—ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿಯೂ; ಸಮಮ್—ಸಮಭಾವದಲ್ಲಿ; ಬ್ರಹ್ಮ—ಪರಮೋನ್ನತನಂತೆ; ತಸ್ಮಾತ್—ಆದ್ದರಿಂದ; ಬ್ರಹ್ಮಣಿ—ಪರಮೋನ್ನತನಲ್ಲಿ; ತೇ—ಅವರು; ಸ್ಥಿತಾಃ—ನೆಲೆಸಿರುತ್ತಾರೆ.

ಅನುವಾದ

ಯಾರ ಮನಸ್ಸು ಸ್ಥಿರವಾಗಿದ್ದು ಸಮಭಾವದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವುದೋ ಅವರು ಆಗಲೇ ಹುಟ್ಟು ಸಾವುಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಗೆದ್ದಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಬ್ರಹ್ಮನಂತೆ ದೋಷರಹಿತರು. ಆದುದರಿಂದ ಅವರು ಆಗಲೇ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಸಮಚಿತ್ತವು ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಗುರುತು. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಲಪಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಲೌಕಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗಳನ್ನು, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹುಟ್ಟು ಸಾವುಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನನ್ನು ಈ ದೇಹದೊಂದಿಗೆ ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡಷ್ಟು ಕಾಲವೂ ಆತನನ್ನು ಬದ್ಧಾತ್ಮ ಎಂದೇ ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕು. ಆದರೆ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಅವನು ಸಮಚಿತ್ತದ ನೆಲೆಗೆ ಏರಿದಾಗ ಅವನು ಬದ್ಧ ಬದುಕಿನಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಬೇರೆ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಆತನು ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅವನು ಮರಣಾನಂತರ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವ್ಯೋಮವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಬಲ್ಲನು. ಭಗವಂತನಿಗೆ ಆಕರ್ಷಣೆಯೂ ದ್ವೇಷವೂ ಇಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಅವನು ದೋಷರಹಿತನು. ಹೀಗೆಯೇ ಜೀವಿಗೆ ಆಕರ್ಷಣೆಯಾಗಲಿ ದ್ವೇಷವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲವಾದಾಗ ಆತನೂ ದೋಷರಹಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ವ್ಯೋಮವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಅರ್ಹನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹವರನ್ನು ಆಗಲೇ ಮುಕ್ತರು ಎಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ವರ್ಣಿಸಿದೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 20

ನ ಪ್ರಹೃಷ್ಯೇತ್ ಪ್ರಿಯಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ನೋದ್ವಿಜೇತ್ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಚಾಪ್ರಿಯಮ್ |
ಸ್ಥಿರಬುದ್ಧಿರಸಮ್ನೋ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ ಬ್ರಹ್ಮಣಿ ಸ್ಥಿತಃ ||೨೦||

ನ ಪ್ರಹೃಷ್ಯೇತ್—ಸಂತೋಷಪಡುವುದಿಲ್ಲ; ಪ್ರಿಯಮ್—ಪ್ರಿಯವಾದುದನ್ನು; ಪ್ರಾಪ್ಯ—ಪಡೆದು; ನ ಉದ್ವಿಜೇತ್—ಉದ್ವಿಗ್ನನಾಗುವುದಿಲ್ಲ; ಪ್ರಾಪ್ಯ—ಹೊಂದಿ; ಚ—ಕೂಡ; ಅಪ್ರಿಯಮ್—ಪ್ರಿಯವಲ್ಲದುದನ್ನು; ಸ್ಥಿರ ಬುದ್ಧಿಃ—ಸ್ವಯಂ ಬುದ್ಧಿವಂತನು; ಅಸಮ್ನೋಃ—ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತನಾಗದವನು; ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್—ಪರಮೋನ್ನತನನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿದವನು; ಬ್ರಹ್ಮಣಿ—ದಿವ್ಯದಲ್ಲಿ; ಸ್ಥಿತಃ—ನೆಲೆಸಿದವನು.

ಅನುವಾದ

ಪ್ರಿಯವಾದುದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದಾಗ ಹರ್ಷಿಸದಿರುವವನೂ, ಅಪ್ರಿಯವಾದುದು ಘಟಿಸಿದಾಗ ಶೋಕಿಸದಿರುವವನೂ, ಸ್ಥಿರಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನೂ, ದಿಗ್ಭ್ರಮೆ ಹೊಂದದವನೂ ಭಗವದ್ವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ತಿಳಿದವನೂ ಆದ ಮನುಷ್ಯನು ಆಗಲೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ನೆಲೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದ ಮನುಷ್ಯನ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ದೇಹವನ್ನೇ ಆತ್ಮವೆಂದು ತಪ್ಪಾಗಿ ಗುರುತಿಸುವ ಮಾಯೆಗೆ ಒಳಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವುದು ಮೊದಲನೆಯ ಲಕ್ಷಣ. ತಾನು ದೇಹವಲ್ಲ, ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನ ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಭಾಗ ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಆತನು ಏನನ್ನಾದರೂ ಸಾಧಿಸಿದಾಗ ಹಿಗ್ಗುವುದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ದೇಹಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಏನನ್ನಾದರೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡಾಗ ಕುಗ್ಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ **ಸ್ಥಿರಬುದ್ಧಿಃ** ಎಂದು ಹೆಸರು. ಆದುದರಿಂದ ಅವನು ಜಡದೇಹವನ್ನು ಆತ್ಮವೆಂದು ತಪ್ಪಾಗಿ ತಿಳಿದು ದಿಗ್ಭ್ರಮೆ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ; ದೇಹವು ಶಾಶ್ವತವೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಆತ್ಮನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಅವನು ಪರಮಸತ್ಯದ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಎಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮನ್, ಪರಮಾತ್ಮ ಮತ್ತು ಭಗವಂತನನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಮಟ್ಟಕ್ಕೇರುತ್ತಾನೆ. ಆತನು ಪರಮಸತ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಗಳಲ್ಲೂ ಒಂದಾಗುವ ಹುಸಿ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡದೆ ತನ್ನ ನಿಜಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದಿರುತ್ತಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮನ್ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಅಥವಾ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿರಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 21

ಬಾಹ್ಯಸ್ಪರ್ಶೇಷ್ಯಸಕ್ತಾತ್ಮಾ ವಿನ್ದತ್ಯಾತ್ಮನಿ ಯತ್ ಸುಖಮ್ |

ಸ ಬ್ರಹ್ಮಯೋಗಯುಕ್ತಾತ್ಮಾ ಸುಖಮಕ್ಷಯಮಶ್ನುತೇ ||೨೧||

ಬಾಹ್ಯಸ್ಪರ್ಶೇಷು—ಬಾಹ್ಯೇಂದ್ರಿಯ ಆನಂದದಲ್ಲಿ; **ಅಸಕ್ತ ಆತ್ಮಾ**—ಅಸಕ್ತನಲ್ಲದವನು; **ವಿಂದತಿ**—ಅನುಭೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ; **ಆತ್ಮನಿ**—ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ; **ಯತ್**—ಯಾವ; **ಸುಖಮ್**—ಸುಖವನ್ನು; **ಸಃ**—ಅವನು; **ಬ್ರಹ್ಮ ಯೋಗ**—ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಏಕಾಗ್ರತೆ ಹೊಂದುವುದರಿಂದ; **ಯುಕ್ತ ಆತ್ಮಾ**—ಆತ್ಮ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ; **ಸುಖಮ್**—ಸುಖವನ್ನು; **ಅಕ್ಷಯಮ್**—ಅಪರಿಮಿತವಾದ; **ಅಶ್ನುತೇ**—ಸವಿಯುತ್ತಾನೆ.

ಅನುವಾದ

ಹೀಗೆ ಮುಕ್ತನಾದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಐಹಿಕ ಇಂದ್ರಿಯಸುಖದ ಆಕರ್ಷಣೆಯಿಲ್ಲ. ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಆಂತರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾ ಸಮಾಧಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಪಡೆದ ಮನುಷ್ಯನು ಪರಮಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಮಿತಾನಂದವನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯುಳ್ಳ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಭಕ್ತರಾದ ಶ್ರೀ ಯಾಮುನಾಚಾರ್ಯರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ—

ಯದವಧಿ ಮಮ ಚೇತಃ ಕೃಷ್ಣಪಾದಾರವಿನ್ದೇ
ನವನವರಸಧಾಮ್ನಿ ಉದ್ಯತಂ ರನ್ನುಮಾಸೀತ್ |
ತದವಧಿ ಬತ ನಾರೀಸನ್ನಮೇ ಸ್ಮರ್ಯಮಾನೇ
ಭವತಿ ಮುಖವಿಕಾರಃ ಸುಷ್ಪು ನಿಸ್ಪೀವನಂ ಚ ||

"ಕೃಷ್ಣನ ದಿವ್ಯಪ್ರೇಮಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿ ಅವನಲ್ಲಿ ಹೊಸಹೊಸ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಿನಿಂದ, ಕಾಮಸುಖವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿದಾಗಲೆಲ್ಲ ಜುಗುಪ್ಸೆ ಪಡುತ್ತೇನೆ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಅಸಹ್ಯಭಾವವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ." **ಬ್ರಹ್ಮಯೋಗದಲ್ಲಿ** ಅಥವಾ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವ ಮನುಷ್ಯನು ಭಗವಂತನ ಪ್ರೇಮಪೂರ್ವಕ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಮೈಮರೆತಿರುತ್ತಾನೆಂದರೆ ಆತನಿಗೆ ಐಹಿಕ ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯೇ ಹೋಗಿಬಿಡುತ್ತದೆ. ಜಡವಸ್ತುವಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಸುಖವೆಂದರೆ ಕಾಮಸುಖ. ಇಡೀ ಪ್ರಪಂಚವೇ ಅದರ ಮೋಡಿಗಿ ಸಿಲುಕಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಪ್ರಾಪಂಚಿಕನಾದವನು ಈ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕೆಲಸವನ್ನೇ ಮಾಡಲಾರ. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವವನು ಲೈಂಗಿಕಸುಖವನ್ನು ದೂರವಿಡುತ್ತಾನೆ. ಅವನು ಅದಿಲ್ಲದೆಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಚೈತನ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡಬಲ್ಲ. ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಇದೇ ಪರೀಕ್ಷೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೂ ರತಿಸುಖಕ್ಕೂ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮನುಷ್ಯನು ಮುಕ್ತಾತ್ಮನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಯಾವುದೇ ಇಂದ್ರಿಯಸುಖದ ಆಕರ್ಷಣೆಯಿರುವುದಿಲ್ಲ.

ಶ್ಲೋಕ - 22

ಯೇ ಹಿ ಸಂಸ್ಪರ್ಶಜಾ ಭೋಗಾ ದುಃಖಯೋನಯ ಏವ ತೇ |
ಆದ್ಯಂತವಂತಃ ಕೌನ್ತೇಯ ನ ತೇಷು ರಮತೇ ಬುಧಃ ||೨೨||

ಯೇ—ಯಾವುವು; ಹಿ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಸಂಸ್ಪರ್ಶ ಜಾಃ—ಭೌತಿಕ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಉಂಟಾದ; ಭೋಗಾಃ—ಭೋಗಗಳೋ; ದುಃಖ—ದುಃಖ; ಯೋನಯಃ—ಮೂಲಗಳು; ಏವ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ತೇ—ಅವುಗಳು; ಆದಿ—ಪ್ರಾರಂಭ; ಅಂತ—ಕೊನೆಗಳಿಗೆ; ವಂತಃ—ಒಳಪಟ್ಟವು; ಕೌನ್ತೇಯ—ಕುಂತೀಪುತ್ರನೇ; ನ—ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ; ತೇಷು—ಅವುಗಳಲ್ಲಿ; ರಮತೇ—ಆಸ್ವಾದಿಸುತ್ತಾನೆ; ಬುಧಃ—ಬುದ್ಧಿವಂತವ್ಯಕ್ತಿಯು.

ಅನುವಾದ

ವಿಷಯೇಂದ್ರಿಗಳ ಸಂಪರ್ಕವು ದುಃಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದರಿಂದ ವಿವೇಕಿಯಾದವನು ಅದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕುಂತೀಪುತ್ರನಾದ ಅರ್ಜುನನೇ, ಇಂತಹ ಸುಖಗಳಿಗೆ ಆದಿಯೂ ಅಂತ್ಯವೂ ಉಂಟು. ಆದುದರಿಂದ ವಿವೇಕಿಯಾದವನು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷಪಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಐಹಿಕ ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖಗಳು ಐಹಿಕ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಇವೆಲ್ಲ ಅಲ್ಪಕಾಲದವು. ಏಕೆಂದರೆ ದೇಹವೇ ಅಲ್ಪಕಾಲದ್ದು. ಅಲ್ಪಕಾಲದ್ದಾದ ಯಾವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಮುಕ್ತಾತ್ಮನಿಗೆ ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಅಲೌಕಿಕವಾದ ಸುಖಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲ ಮುಕ್ತಾತ್ಮನು ಹುಸಿ ಸಂತೋಷವನ್ನು ಸವಿಯಲು ಒಪ್ಪುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಪದ್ಮಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ —

ರಮನ್ತೇ ಯೋಗಿನೋನನ್ತೇ ಸತ್ಯಾನನ್ತೇ ಚಿದಾತ್ಮನಿ |

ಇತಿ ರಾಮಪದೇನಾಸೌ ಪರಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಭಿಧೀಯತೇ ||

"ಯೋಗಿಗಳು ಪರಮ ಸತ್ಯದಿಂದ ಅಮಿತವಾದ ದಿವ್ಯಾನಂದವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಪರಮ ಸತ್ಯನಾದ ದೇವೋತ್ತಮ ಪುರುಷನಿಗೆ ರಾಮ ಎಂದೂ ಹೆಸರು."

ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಸಹ (5.5.1) ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದೆ —

ನಾಯಂ ದೇಹೋ ದೇಹಭಾಜಾಂ ನೃಲೋಕೇ

ಕಷ್ಟಾನ್ ಕಾಮಾನ್ ಅರ್ಹತೇ ವಿಡ್ಭುಜಾಂ ಯೇ |

ತಪೋ ದಿವ್ಯಂ ಪುತ್ರಕಾ ಯೇನ ಸತ್ತ್ವಂ

ಶುದ್ಧೇದ್ಯಸ್ಮಾದ್ ಬ್ರಹ್ಮಸೌಖ್ಯಂ ತ್ವನನ್ತಮ್ ||

"ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಪುತ್ರರೇ, ಈ ಮಾನವ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಇಂದ್ರಿಯ ಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿ ಬಹಳ ಕಷ್ಟಪಡುವ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮಲಭಕ್ಷಕಗಳೂ (ಹಂದಿಗಳು) ಇಂತಹ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತವೆ. ಇದರ ಬದಲು ನೀವು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಅಸ್ತಿತ್ವವು ಪರಿಶುದ್ಧವಾಗುವುದು; ಇದರ ಫಲವಾಗಿ ನೀವು ಅನಂತವಾದ ದಿವ್ಯಾನಂದವನ್ನು ಸವಿಯುವಿರಿ."

ಆದುದರಿಂದ ನಿಜವಾದ ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಅಥವಾ ವಿದ್ವಜ್ಜನರಾದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾದಿಗಳಿಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಸುಖಗಳ ಅಕರ್ಷಣೆಯಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖಗಳು ನಿರಂತರವಾದ ಐಹಿಕ ಅಸ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ. ಮನುಷ್ಯನು ಐಹಿಕ ಸುಖಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡಷ್ಟೂ ಐಹಿಕ ದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ಲೋಕ - 23

ಶಕ್ಲೋತೀಹೈವ ಯಃ ಸೋಢುಂ ಪ್ರಾಕ್ ಶರೀರವಿಮೋಕ್ಷಣಾತ್ |

ಕಾಮಕ್ರೋಧೋದ್ಭವಂ ವೇಗಂ ಸ ಯುಕ್ತಃ ಸ ಸುಖೀ ನರಃ ||೨೩||

ಶಕ್ಲೋತಿ—ಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೋ; **ಇಹ ಏವ**—ಸದ್ಯದ ಶರೀರದಲ್ಲಿಯೇ; **ಯಃ**—ಯಾರು; **ಸೋಢುಮ್**—ಸಹಿಸಲು; **ಪ್ರಾಕ್**—ಮುಂಚೆ; **ಶರೀರ**—ದೇಹದ; **ವಿಮೋಕ್ಷಣಾತ್**—ತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ; **ಕಾಮ**—ಆಸೆ; **ಕ್ರೋಧ**—ಕೋಪ; **ಉದ್ಭವಮ್**—ಜನ್ಮವಾದ; **ವೇಗಮ್**—ಒತ್ತಡವನ್ನು; **ಸಃ**—ಅವನು; **ಯುಕ್ತಃ**—ಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿರುವವನು; **ಸಃ**—ಆ; **ಸುಖೀ**—ಸುಖಿಯು; **ನರಃ**—ಮನುಷ್ಯನು.

ಅನುವಾದ

ಈ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಡುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಐಹಿಕ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಬಯಕೆಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾಮ ಕ್ರೋಧಗಳ ಆವೇಗವನ್ನು ತಡೆಯಲು ಶಕ್ತನಾದ ಮನುಷ್ಯನು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಸುಖಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ತಡೆಯಿಲ್ಲದ ಮುನ್ನಡೆಯನ್ನು ಬಯಸುವವನು ಐಹಿಕ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಆವೇಗವನ್ನು ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಮಾತು, ಕೋಪ, ಮನಸ್ಸು, ಉದರ, ಜನನೇಂದ್ರಿಯ, ನಾಲಿಗೆ, ಇವುಗಳ ಒತ್ತಡವಿರುತ್ತದೆ. ನಾನಾ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿನ ಒತ್ತಡಗಳನ್ನು ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿಡಬಲ್ಲವನಿಗೆ ಗೋಸ್ವಾಮಿ ಅಥವಾ ಸ್ವಾಮಿ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇಂತಹ ಗೋಸ್ವಾಮಿಗಳು ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿ ನಿಯಂತ್ರಿಸಿದ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಐಹಿಕ ಬಯಕೆಗಳು ಪೂರ್ಣಗೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಅವು ಕ್ರೋಧವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಇದರಿಂದ ಮನಸ್ಸು, ಕಣ್ಣು ಮತ್ತು ಹೃದಯಗಳು ಕ್ಷೋಭೆಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಐಹಿಕ ದೇಹವನ್ನು ಬಿಡುವ ಮೊದಲೇ ಇವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವುದನ್ನು ಮನುಷ್ಯನು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಇದನ್ನು ಮಾಡಬಲ್ಲವನು ಆತ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದವನು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಆತನು ಸುಖಿಯಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಕಾಮಕ್ರೋಧಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಶ್ರಮಿಸುವುದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾದಿಗಳ ಕರ್ತವ್ಯ.

ಶ್ಲೋಕ - 24

ಯೋಽನಂತಃಸುಖೋಽಂತರಾರಾಮಸ್ತಥಾಂತರ್ಜ್ಯೋತಿರೇವ ಯಃ |

ಸ ಯೋಗೀ ಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ವಾಣಂ ಬ್ರಹ್ಮಭೂತೋಽಧಿಗಚ್ಛತಿ ||೨೪||

ಯಃ—ಯಾರು; ಅಂತಃಸುಖಃ—ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಸುಖಿಯೋ; ಅಂತಃಆರಾಮಃ—ಕ್ರಿಯಾಶೀಲನಾಗಿ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಆನಂದಿಸುವವನೋ; ತಥಾ—ಹಾಗೆಯೇ; ಅಂತಃ ಜ್ಯೋತಿಃ—ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಗುರಿಯನ್ನಿರಿಸಿಕೊಂಡವನೋ; ಏವ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಯಃ—ಯಾರು; ಸಃ—ಆ; ಯೋಗೀ—ಯೋಗಿಯು; ಬ್ರಹ್ಮ ನಿರ್ವಾಣಮ್—ಪರಮೋನ್ನತನಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು; ಬ್ರಹ್ಮಭೂತಃ—ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿ; ಅಧಿಗಚ್ಛತಿ—ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಅನುವಾದ

ಯಾರು ಆಂತರ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸುಖಪಡುತ್ತಾನೋ, ಯಾರು ಆಂತರ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲನಾಗಿದ್ದು ಸಂತೋಷಿಸುತ್ತಾನೋ ಮತ್ತು ಯಾರ ಗುರಿಯು ಅಂತರ್ಮುಖಿಯಾಗಿದೆಯೋ ಅಂತಹವನು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಯೋಗಿ. ಆತನು ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತನು ಮತ್ತು ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ಪರಮ ಪ್ರಭುವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಬಹಿರಂಗದ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಬಾಹ್ಯ ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಇವೆ. ಮನುಷ್ಯನು ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಸುಖವನ್ನು ಸವಿಯಲು ಅಸಮರ್ಥನಾದರೆ ಬಾಹ್ಯ ಸುಖ ನೀಡುವ ಈ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಬಿಡಬಲ್ಲನು? ಮುಕ್ತನಾದ ಮನುಷ್ಯನು ವಾಸ್ತವವಾದ ಅನುಭವದಿಂದ ಸುಖವನ್ನು ಸವಿಯುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ಆತನು ಯಾವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ ಮೌನವಾಗಿ ಕುಳಿತು ತನ್ನೊಳಗೆ ಬದುಕಿನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಸವಿಯಬಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಮುಕ್ತನಾದ ಮನುಷ್ಯನು ಬಾಹ್ಯ ಐಹಿಕ ಸುಖವನ್ನು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಗೆ **ಬ್ರಹ್ಮಭೂತ** ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದರೆ ಭಗವದ್ಭಾವಕ್ಕೆ ಮರಳುವುದು ಖಂಡಿತ.

ಶ್ಲೋಕ - 25

ಲಭಂತೇ ಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ವಾಣಮ್ ಋಷಯಃ ಕ್ಷೀಣಕಲ್ಮಷಾಃ |
ಛಿನ್ನದ್ವೈಧಾ ಯತಾತ್ಮಾನಃ ಸರ್ವಭೂತಹಿತೇ ರತಾಃ ||೨೫||

ಲಭಂತೇ—ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ; **ಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ವಾಣಮ್**—ಪರಮೋನ್ನತನಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು; **ಋಷಯಃ**—ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲರು; **ಕ್ಷೀಣ ಕಲ್ಮಷಾಃ**—ಸಕಲ ಪಾಪರಹಿತರು; **ಛಿನ್ನ**—ಹರಿದೆಸೆದವರು; **ದ್ವೈಧಾಃ**—ದ್ವಂದ್ವವನ್ನು; **ಯತ ಆತ್ಮಾನಃ**—ಆತ್ಮ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದವರು; **ಸರ್ವ ಭೂತ**—ಸಕಲ ಜೀವಿಗಳ; **ಹಿತೇ**—ಕಲ್ಯಾಣಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ; **ರತಾಃ**—ತೊಡಗಿದವರು.

ಅನುವಾದ

ಯಾರು ಸಂದೇಹಗಳಿಂದ ಉದ್ಭವವಾಗುವ ದ್ವಂದ್ವಗಳನ್ನು ಮೀರಿರುವರೋ, ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತೊಡಗಿಸಿರುತ್ತಾರೋ, ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಸದಾ ಶ್ರಮಿಸುವರೋ, ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗಿರುವರೋ ಅವರು ಬ್ರಹ್ಮ ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮನುಷ್ಯನು ಮಾತ್ರ ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳ ಆದಿಮೂಲವು ಕೃಷ್ಣನೆಂಬ ವಾಸ್ತವ ಜ್ಞಾನ ಹೊಂದಿದ್ದು ಆ ಮನೋಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಮನುಷ್ಯನು ಎಲ್ಲರಿಗಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಕೃಷ್ಣನೇ ಪರಮ ಭೋಕ್ತಾರ, ಪರಮ ಪ್ರಭು ಮತ್ತು ಪರಮಮಿತ್ರ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಮರೆತಿರುವುದೇ ಮಾನವ ಕುಲದ ದುಃಖಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಣ. ಆದುದರಿಂದ ಇಡೀ ಮಾನವ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪುನಃಶ್ಚೇತನಗೊಳಿಸಲು ಶ್ರಮಿಸುವುದೇ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಕಲ್ಯಾಣ ಕಾರ್ಯ. ಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ವಾಣವಾಗದೆ ಇಂತಹ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆ ಇರುವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನ ಪರಮಾಧಿಕಾರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಸಂದೇಹವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಆತನು ಎಲ್ಲ ಪಾಪಗಳಿಂದಲೂ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದವನು. ಆದುದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ಇದೇ ದೈವೀಪ್ರೇಮದ ಸ್ಥಿತಿ.

ಮಾನವ ಸಮಾಜದ ಭೌತಿಕ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಶ್ರಮಿಸುತ್ತಿರುವವನು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಯಾರಿಗೂ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲಾರ. ಬಾಹ್ಯ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಕೊಡುವುದು ತೃಪ್ತಿಕರವಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯ ಭಗವಂತನೊಡನೆ ತನ್ನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಮರೆತಿರುವುದೇ ಬದುಕಿನ ಕಠಿಣ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಅವನ ಕ್ಲೇಶಗಳಿಗೆ ಕಾರಣ. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣನೊಡನೆ ತನ್ನ ಸಂಬಂಧದ ಸಂಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆ ಇರುವಾಗ ಆತನು ಅಶಾಶ್ವತ ಐಹಿಕ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೂ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಮುಕ್ತಾತ್ಮನೇ.

ಶ್ಲೋಕ - 26

ಕಾಮಕ್ರೋಧವಿಮುಕ್ತಾನಾಂ ಯತೀನಾಂ ಯತಚೇತಸಾಮ್ |

ಅಭಿತೋ ಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ವಾಣಂ ವರ್ತತೇ ವಿದಿತಾತ್ಮನಾಮ್ ||೨೬||

ಕಾಮ—ಆಸೆ; ಕ್ರೋಧ—ಕೋಪಗಳಿಂದ; ವಿಮುಕ್ತಾನಾಮ್—ಮುಕ್ತರಾದ; ಯತೀನಾಮ್—ಸಾಧುಪುರುಷರ; ಯತ ಚೇತಸಾಮ್—ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿದವರ; ಅಭಿತಃ—ಶೀಘ್ರವಾಗಿಯೇ; ಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ವಾಣಮ್—ಪರಮೋನ್ನತನಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷವು; ವರ್ತತೇ—ಇದೆ; ವಿದಿತ ಆತ್ಮನಾಮ್—ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರ ಹೊಂದಿದ.

ಅನುವಾದ

ಕಾಮಕ್ರೋಧಗಳಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿರುವವರೂ ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದವರೂ ಸ್ವಯಂ ಶಿಸ್ತಿರುವವರೂ ಮತ್ತು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಗಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸುತ್ತಿರುವವರೂ ಆದವರಿಗೆ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ವಾಣವು ದೊರೆಯುವುದು ಖಂಡಿತ.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಸದಾ ಮುಕ್ತಿಗಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಂತರಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆ ಇರುವವನೇ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದವನು. ಭಾಗವತವು (4.22-39) ಈ ಅಂಶವನ್ನು ಹೀಗೆ ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತದೆ—

ಯತ್ಪಾದಪನ್ನಜಪಲಾಶವಿಲಾಸಭಕ್ತ್ಯಾ

ಕರ್ಮಾಶಯಂ ಗ್ರಥಿತಮ್ ಉದ್ವಘಯನ್ತಿ ಸನ್ತಃ |

ತದ್ವನ್ನ ರಿಕ್ತಮತಯೋ ಯತಯೋಽಪಿ ರುದ್ಧ —

ಸ್ರೋತೋಗಣಾಸ್ತಮ್ ಅರಣಂ ಭಜ ವಾಸುದೇವಮ್ ||

"ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನಾದ ವಾಸುದೇವನನ್ನು ಭಕ್ತಿ ಸೇವೆಯಿಂದ ಪೂಜಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸು, ಸಾಕು. ಭಗವಂತನ ಪಾದಕಮಲಗಳ ಸೇವೆಯಿಂದ ದಿವ್ಯಾನಂದದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾದವರು ಕಾಮ್ಯ ಕರ್ಮಗಳಿಗಾಗಿ ಬೇರೂರಿರುವ ಬಯಕೆಯನ್ನು ಬುಡಸಹಿತ ಕಿತ್ತುಹಾಕಬಲ್ಲರು. ಅವರು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಆವೇಗವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಹಾಸಂತರು ಕೂಡ ನಿಯಂತ್ರಿಸಲಾರರು."

ಬದ್ಧ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಸವಿಯುವ ಬಯಕೆಯು ಎಷ್ಟು ಆಳವಾಗಿದೆಯೆಂದರೆ ಮಹಾಸಂತರಿಗೂ ಕೂಡ ತುಂಬ ಶ್ರಮಪಟ್ಟರೂ ಇಂತಹ ಬಯಕೆಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಸದಾನಿರತನಾಗಿರುವ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ಭಗವದ್ಭಕ್ತನು ಬಹುಬೇಗ ಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಆತ್ಮಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣಜ್ಞಾನವಿರುವುದರಿಂದ ಆತನು ಸದಾ ಸಮಾಧಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ. ಇದೇ ತೆರನಾದ ಒಂದು ನಿರರ್ಶನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಬಹುದು—

ದರ್ಶನಧ್ಯಾನಸಂಸ್ಪರ್ಶೈರ್ ಮತ್ಸ್ಯಕೂರ್ಮವಿಹಬ್ಧಮಾಃ |

ಸ್ವಾನ್ಯಪತ್ಯಾನಿ ಪುಷ್ಪನ್ತಿ ತಥಾಹಮ್ ಅಪಿ ಪದ್ಮಜ ||

"ನೋಟ, ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಸ್ಪರ್ಶ ಇವುಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ಮೀನು, ಅಮೆ ಮತ್ತು ಪಕ್ಷಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸಂತತಿಯನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತವೆ. ಹೇ ಪದ್ಮಜ, ನಾನೂ ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ."

ಮೀನು ತನ್ನ ಮರಿಗಳತ್ತ ನೋಡುವುದರಿಂದಲೇ ಅವುಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತದೆ. ಅಮೆಯು ಧ್ಯಾನಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ತನ್ನ ಮರಿಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಅಮೆಯು ತನ್ನ ಮೊಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿಡುತ್ತದೆ ಮತ್ತು ತಾನು ನೀರಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಮೊಟ್ಟೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿರುವ ಭಕ್ತನು ಭಗವಂತನ ನಿವಾಸದಿಂದ ದೂರವಿರಬಹುದು. ಆದರೂ ಅವನು ಭಗವಂತನನ್ನು ಕುರಿತು ಸದಾ ಚಿಂತಿಸುವುದರಿಂದ, ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿದ್ದು ಭಗವಂತನ ನಿವಾಸಕ್ಕೆ ಏರಬಲ್ಲ. ಆತನು ಐಹಿಕ ಕ್ಲೇಶಗಳ ನೋವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು **ಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ವಾಣ** ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸದಾ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಐಹಿಕ ಕ್ಲೇಶಗಳು ಇಲ್ಲದಿರುವುದೇ ಈ ಸ್ಥಿತಿ.

ಶ್ಲೋಕ 27-28

ಸ್ಪರ್ಶಾನ್ ಕೃತ್ವಾ ಬಹಿರ್ಬಾಹ್ಯಾಂಶ್ಚಕ್ಷುಶ್ಚೈವಾನ್ತರೇ ಭ್ರುವೋಃ |

ಪ್ರಾಣಾಪಾನೌ ಸಮೌ ಕೃತ್ವಾ ನಾಸಾಭ್ಯನ್ತರಚಾರಿಣೌ ||೨೭||

ಯತೇನ್ದ್ರಿಯಮನೋಬುದ್ಧಿ ಮುನಿರ್ಮೋಕ್ಷಪರಾಯಣಃ |

ವಿಗತೇಚ್ಛಾಭಯಕ್ರೋಧೋ ಯಃ ಸದಾ ಮುಕ್ತ ಏವ ಸಃ ||೨೮||

ಸ್ಪರ್ಶಾನ್—ಶಬ್ದದಂತಹ ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು; **ಕೃತ್ವಾ**—ಇರಿಸಿ; **ಬಹಿಃ**—ಹೊರಗೆ; **ಬಾಹ್ಯಾನ್**—ಅನವಶ್ಯಕವಾದ; **ಚಕ್ಷುಃ**—ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು; **ಚ**—ಕೂಡಾ; **ಏವ**—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; **ಅನ್ತರೇ**—ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ; **ಭ್ರುವೋಃ**—ಹುಬ್ಬುಗಳ; **ಪ್ರಾಣಾಪಾನೌ**—ಮೇಲೆ ಮತ್ತು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಚಲಿಸುವ ವಾಯುವನ್ನು; **ಸಮೌ**—ತಡೆಹಿಡಿಯುವುದರಲ್ಲಿ; **ಕೃತ್ವಾ**—ಇರಿಸಿ; **ನಾಸಾಭ್ಯನ್ತರ**—ಮೂಗಿನ ಹೊಳ್ಳೆಗಳಲ್ಲಿ; **ಚಾರಿಣೌ**—ಉಸಿರಾಡುವ; **ಯತ**—ನಿಯಂತ್ರಿಸಿದ; **ಇನ್ದ್ರಿಯ**—ಇಂದ್ರಿಯಗಳು; **ಮನಃ**—ಮನಸ್ಸು; **ಬುದ್ಧಿಃ**—ಬುದ್ಧಿಶಕ್ತಿ; **ಮುನಿಃ**—ದಿವ್ಯವಾದಿಯು; **ಮೋಕ್ಷ**—ಮುಕ್ತಿಗಾಗಿ; **ಪರಾಯಣಃ**—ಉದ್ದೇಶಿತನಾಗಿ; **ವಿಗತ**—ವಿಸರ್ಜಿಸಿದ; **ಇಚ್ಛಾ**—ಅಪೇಕ್ಷೆಗಳುಳ್ಳ; **ಭಯ**—ಭೀತಿ; **ಕ್ರೋಧಃ**—ಕೋಪಗಳುಳ್ಳವನಾಗುವನೋ; **ಯಃ**—ಯಾರು; **ಸದಾ**—ಯಾವಾಗಲೂ; **ಮುಕ್ತಃ**—

ಮುಕ್ತನು; ಏವ—ಖಂಡಿತವಾಗಿಯೂ; ಸಃ—ಅವನು.

ಅನುವಾದ

ಅಧ್ಯಾತ್ಮವಾದಿಯು ಹೊರಗಿರುವ ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ದೂರಮಾಡಿ, ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ಎರಡು ಹುಬ್ಬುಗಳ ನಡುವೆ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿ, ಶ್ವಾಸೋಚ್ಚಾಸಗಳನ್ನು ಮೂಗಿನ ಹೊಳ್ಳೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಆ ಮೂಲಕ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೂ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೂ ನಿಯಂತ್ರಿಸಿ ಮೋಕ್ಷವನ್ನೇ ಗುರಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ಅಧ್ಯಾತ್ಮವಾದಿಯು ಆಸೆ, ಭಯ ಮತ್ತು ಕ್ರೋಧಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸದಾ ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವವನು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿಯೂ ಮುಕ್ತನಾದವನು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದವನು ಕೂಡಲೇ ತನ್ನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗುರುತನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆಗ ಆತನು ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದು. ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆಲೆಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಮನುಷ್ಯನು ಅಲೌಕಿಕ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಏರುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಆತನು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಈ ವಿಶಿಷ್ಟ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ವಾಣ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

ಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ವಾಣದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿದನಂತರ ಭಗವಂತನು ಅಷ್ಟಾಂಗ ಯೋಗ ಎನ್ನುವ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಆ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಲಪುವುದು ಹೇಗೆ ಎಂದು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಬೋಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟಾಂಗ ಯೋಗವನ್ನು ಎಂಟು ಬಗೆಯ ಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗಿಸಬಹುದು. ಆ ಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಯಮ, ನಿಯಮ, ಆಸನ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ, ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರ, ಧಾರಣ, ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಸಮಾಧಿ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಯೋಗದ ವಿಷಯವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ಅಷ್ಟೆ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಶಬ್ದ, ಸ್ಪರ್ಶ, ರೂಪ, ರುಚಿ ಮತ್ತು ವಾಸನೆ ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ದೂರವಿಡಬೇಕು; ಅನಂತರ ಕಣ್ಣಿನ ನೋಟವನ್ನು ಎರಡು ಹುಬ್ಬುಗಳ ಮಧ್ಯೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಕಣ್ಣನ್ನು ಅರ್ಧಮುಚ್ಚಿ ಮೂಗಿನ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಬೇಕು. ಕಣ್ಣನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮುಚ್ಚಿ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಆಗ ನಿದ್ರೆಮಾಡಿಬಿಡುವ ಸಂಭವವಿದೆ. ಕಣ್ಣನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತೆರೆದು ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಆಗ ಇಂದ್ರಿಯವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗುವ ಅಪಾಯವಿದೆ. ದೇಹದಲ್ಲಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮತ್ತು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಗಾಳಿಯನ್ನು ತಟಸ್ಥಗೊಳಿಸಿ ಉಸಿರಾಟವನ್ನು ಹೊಳ್ಳೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿಯಂತ್ರಿಸಬೇಕು. ಇಂತಹ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೇಲೆ ಹತೋಟಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ಬಾಹ್ಯ ಇಂದ್ರಿಯವಸ್ತುಗಳಿಂದ ದೂರವಿರಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಿಪಡೆಯಲು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

ಈ ಯೋಗ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ಮನುಷ್ಯನು ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಭಯ ಮತ್ತು ಕ್ರೋಧಗಳಿಂದ

ಮುಕ್ತನಾಗಲು ಸಹಾಯಮಾಡುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲು ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ. ಬೇರೆ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಯೋಗತತ್ವಗಳ ಆಚರಣೆಗೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯೇ ಅತ್ಯಂತ ಸುಲಭವಾದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ. ಇದನ್ನು ಮುಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆ ಇರುವ ಮನುಷ್ಯನು ಸದಾ ಭಕ್ತಿಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿರುವನು. ಇದರಿಂದ ತನ್ನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸುವ ಅಪಾಯವನ್ನು ದೂರ ಇಡುವನು. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಅಷ್ಟುಂಗಳೋಗಕ್ಕಿಂತ ಇದೇ ಉತ್ತಮಮಾರ್ಗ.

ಶ್ಲೋಕ - 29

ಭೋಕ್ತಾರಂ ಯಜ್ಞತಪಸಾಂ ಸರ್ವಲೋಕಮಹೇಶ್ವರಮ್ |

ಸುಹೃದಂ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಮಾಂ ಶಾಂತಿಮ್ಯಚ್ಛತಿ ||೨೯||

ಭೋಕ್ತಾರಮ್—ಭೋಕ್ತಾರನು; ಯಜ್ಞ—ಯಜ್ಞ; ತಪಸಾಮ್—ತಪಸ್ಸು ಮತ್ತು ವ್ರತಗಳ; ಸರ್ವಲೋಕ—ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ದೇವತೆಗಳ; ಮಹಾ ಈಶ್ವರಮ್—ಪರಮ ಪ್ರಭು; ಸುಹೃದಮ್—ಆಶ್ರಯದಾತನು; ಸರ್ವ—ಎಲ್ಲ; ಭೂತಾನಾಮ್—ಜೀವಿಗಳ; ಜ್ಞಾತ್ವಾ—ತಿಳಿದು; ಮಾಮ್—ಎಂದು ನನ್ನನ್ನು (ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು); ಶಾಂತಿಮ್—ಭೌತಿಕವೇದನೆಗಳಿಂದ ಪರಿಹಾರವನ್ನು; ಋಚ್ಛತಿ—ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಅನುವಾದ

ನನ್ನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಎಲ್ಲ ಯಜ್ಞಗಳ ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸುಗಳ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಭೋಕ್ತ ನಾನೇ, ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳ ಮತ್ತು ದೇವತೆಗಳ ಪರಮ ಪ್ರಭು ನಾನೇ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳ ಉಪಕಾರಿಯೂ, ಹಿತೈಷಿಯೂ ನಾನೇ ಎಂದು ಅರಿತ ಮನುಷ್ಯನು ಐಹಿಕ ದುಃಖಗಳ ಯಾತನೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವನು.

ಭಾವಾರ್ಥ

ಮಾಯಾ ಶಕ್ತಿಯ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕ ಎಲ್ಲ ಬದ್ಧ ಆತ್ಮಗಳಿಗೂ ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಕಾತರವಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಶಾಂತಿಯ ಸೂತ್ರವು ಗೊತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶಾಂತಿ ಸೂತ್ರ ಇದಿಷ್ಟೇ — ಎಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯರ ಕಾರ್ಯಗಳ ಫಲವು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನದೇ. ಅವನೇ ಎಲ್ಲ ಲೋಕಗಳ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳ ಒಡೆಯ. ಆದುದರಿಂದ ಮಾನವರು ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಭಗವಂತನ ದಿವ್ಯಸೇವೆಗೆ ಅರ್ಪಿಸಬೇಕು. ಅವನಿಗಿಂತ ಯಾರೂ ಶ್ರೇಷ್ಠರಲ್ಲ. ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಶಿವ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮರಿಗಿಂತ ಅವನು ಶ್ರೇಷ್ಠನು. ವೇದಗಳಲ್ಲಿ (ಶ್ರೇತಾಶ್ವತರ ಉಪನಿಷತ್ತು 6.7) ಭಗವಂತನನ್ನು ತಮ್ ಈಶ್ವರಾಣಾಂ ಪರಮಂ ಮಹೇಶ್ವರಮ್ ಎಂದು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಮಾಯೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಜೀವಿಗಳು ತಾವು ಕಂಡದ್ದಕ್ಕಿಲ್ಲ ಒಡೆಯರಾಗಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅವರು ಭಗವಂತನ ಮಾಯಾಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಭಗವಂತನು ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ

ಒಡೆಯ; ಬದ್ಧ ಆತ್ಮರು ಐಹಿಕ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಅತ್ಯಂತ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಿನ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದಾರೆ; ಈ ವಾಸ್ತವಾಂಶಗಳನ್ನಾದರೂ ಮನುಷ್ಯನು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾಗಿ ಆಗಲಿ, ಸಾಮೂಹಿಕವಾಗಿ ಆಗಲಿ, ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಅರ್ಥ ಇದು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೇ ಪರಮಾಧಿಕಾರಿ. ಮಹಾನ್ ದೇವತೆಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ ಎಲ್ಲ ಜೀವಿಗಳೂ ಅವನ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟವರು. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಶಾಂತಿಯು ಸಾಧ್ಯ.

ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಕಾರ್ಯ ಸಾಧ್ಯ ವಿವರಣೆ. ಇದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕರ್ಮಯೋಗ ಎಂದೇ ಪರಿಚಿತವಾಗಿದೆ. ಕರ್ಮಯೋಗವು ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಡಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ಇಲ್ಲಿದೆ. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದೆಂದರೆ ಭಗವಂತನೇ ಪರಮಾಧಿಕಾರಿ ಎನ್ನುವ ಸಂಪೂರ್ಣ ಅರಿವಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು. ಇಂತಹ ಕೆಲಸವು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅರಿವಿನಿಂದ ಭಿನ್ನವೇನಲ್ಲ. ನೇರವಾದ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಭಕ್ತಿಯೋಗ; ಜ್ಞಾನಯೋಗವು ಭಕ್ತಿಯೋಗಕ್ಕೆ ದಾರಿ. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆ ಎಂದರೆ ಪರಮಸತ್ಯದೊಂದಿಗೆ ತನ್ನ ಸಂಬಂಧದ ಸಂಪೂರ್ಣ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವುದು. ಈ ಅರಿವಿನ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣ ಕೃಷ್ಣ ಜ್ಞಾನ ಅಥವಾ ದೇವೋತ್ತಮ ಪರಮ ಪುರುಷನ ಜ್ಞಾನ. ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಆತ್ಮನು ಭಗವಂತನ ವಿಭಿನ್ನಾಂಶವೇ ಆಗಿ ಅವನ ನಿರಂತರ ಸೇವಕ. ಮಾಯೆಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭುತ್ವ ನಡೆಸುವ ಬಯಕೆಯಿಂದಾಗಿ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಮಾಯೆಯ ಸಂಪರ್ಕವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವನ ಹಲವು ಕಷ್ಟಗಳಿಗೆ ಇದೇ ಕಾರಣ. ಜಡವಸ್ತುವಿನೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕವಿರುವಷ್ಟು ಕಾಲವೂ ಆತನು ಭೌತಿಕ ಅಗತ್ಯಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಮನುಷ್ಯನು ಜಡವಸ್ತುವಿನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅವನನ್ನು ಕೊಂಡೊಯ್ಯುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅದು ಐಹಿಕ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯನು ಮುನ್ನಡೆದಷ್ಟೂ ಅವನು ಜಡವಸ್ತುವಿನ ಹಿಡಿತದಿಂದ ಪಾರಾಗುತ್ತಾನೆ. ಭಗವಂತನು ಯಾರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಪಕ್ಷಪಾತಿಯಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವೂ ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನು ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಶೀಲವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದನ್ನೇ ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿ ಕಾಮಕ್ರೋಧಗಳ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ನೆರವಾಗುತ್ತದೆ. ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಂತು ಕಾಮಕ್ರೋಧಗಳನ್ನು ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಮನುಷ್ಯನು ವಾಸ್ತವಿಕವಾಗಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮನಿರ್ವಾಣದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಅಷ್ಟಾಂಗ ಯೋಗದ ಅಭ್ಯಾಸವು ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ತಂತಾನೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಅಂತಿಮಗುರಿಯ ಸಾಧನೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಯಮ, ನಿಯಮ, ಆಸನ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮ, ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರ, ಧಾರಣ, ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಸಮಾಧಿಗಳ ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾದ ಏರಿಕೆ ಇದೆ. ಆದರೆ ಇವೆಲ್ಲ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ ಸೇವೆಯಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಪೂರ್ವಭಾವಿ ಸಿದ್ಧತೆ, ಅಷ್ಟೇ. ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ ಸೇವೆಯು ಮಾತ್ರವೇ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ನೀಡಬಲ್ಲದು. ಇದು ಬದುಕಿನ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯಾಗಿದೆ.

ಇಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀಮದ್ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ "ಕರ್ಮಯೋಗ - ಕೃಷ್ಣಪ್ರಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ" ಎಂಬ ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಭಕ್ತಿವೇದಾಂತ ಭಾವಾರ್ಥವು ಮುಗಿಯಿತು.